

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАВА ТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ**

До захисту допустити:
Зав. кафедри
«___» _____ 2021 р.

**«МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ
ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
магістерського рівня вищої
освіти освітньо-професійної програми
281 Публічне управління та
адміністрування
Григорян Шушанік Асріївна
Науковий керівник:
Філіпенко Тетяна Вячеславівна
доктор наук з державного управління,
професор кафедри права та публічного
адміністрування
Рецензент:
Рецензент: Політова А.С., к.ю.н., доцент
кафедри державно-правових дисциплін
Донецького державного університету
управління

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
«___» _____ 2021 р.

Маріуполь – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ САМОСТІЙНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	6
1.1 Правовий статус територіальної громади як юридичної особи публічного права.....	6
1.2 Функції та повноваження територіальних громад.....	16
1.3 Особливості української конституційної конструкції місцевого самоврядування.....	24
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2 ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ОБ’ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	31
2.1 Джерела фінансових ресурсів об’єднаної територіальної громади.....	31
2.2 Бюджетні механізми фінансування розвитку об’єднаної територіальної громади.....	37
2.3 Інвестиційні, грантові та кредитні механізми фінансування розвитку об’єднаної територіальної громади.....	42
Висновки до розділу 2.....	61
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УКРАЇНІ	63
3.1 Модель фінансової спроможності соціально-економічного розвитку адміністративно-територіального утворення.....	63
3.2 Проблеми, які виникають на шляху оптимізації доходної політики місцевих бюджетів об’єднаних територіальних громад в умовах децентралізації.....	67
3.3 Основні кроки, які держава повинна здійснити для ефективної реалізації реформи бюджетної децентралізації.....	74
Висновки до розділу 3.....	79
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Полягає у фінансовій спроможності забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад, так як завдяки фінансовій підтримці та розрахунку коштів які є у балансі громади реалізуються багато певних задач.

З урахуванням історичних, політичних, соціально-економічних особливостей розвитку територіальних громад існують перспективні моделі ефективного фінансового забезпечення територіальних громад в Україні.

Отже, зазначені вище обставини не тільки спонукали вибір даної теми дослідження, але й свідчать про її актуальність.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини в сфері фінансового забезпечення розвитку та удосконалення ресурсів об'єднаних територіальних громад в Україні.

Предмет дослідження складає спроможність механізмів фінансового забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні.

Мета дослідження - визначення та аналіз головних завдань, які повинна трансформувати держава для реформування бюджетної децентралізації та поліпшення фінансового благополуччя бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Для досягнення вказаної мети, поставлено наступні **завдання**:

- з'ясувати правовий статус територіальної громади як юридичної особи публічного права в Україні;
- дослідити повноваження та функції територіальних громад і колективів, їх значення у створенні адміністративних структур за урахуванням місцевих потреб;
- зазначити особливості української конституційної конструкції місцевого самоврядування;
- проаналізувати джерела фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад;

- визначити бюджетні механізми фінансування розвитку об'єднаних територіальних громад;
- з'ясувати роль інвестиційних, грантових та кредитних механізмів розвитку об'єднаної територіальної громади;
- розглянути модель фінансової спроможності соціально-економічного розвитку адміністративно-територіального утворення;
- виявити та вказати на проблеми, які виникають на шляху оптимізації доходної політики місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад;
- визначити основні кроки, які держава повинна здійснити для ефективного реалізації реформи бюджетної децентралізації та їх вплив на фінансове забезпечення територіальної громади.

Методологічну основу становлять наукові методи, які базуються на вимогах об'єктивного і всебічного аналізу суспільних явищ організаційно-правового характеру. Серед них порівняльно-правовий, історичний, формально-юридичний, метод функціонального аналізу та ін.

Теоретичною та емпіричною базою кваліфікаційної роботи є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячені дослідженню місцевого самоврядування та територіальної громади, нормативно-правові акти, довідкова література, дані соціологічних опитувань.

Нормативну основу дослідження складають Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Європейська хартія «Про місцеве самоврядування» ратифікована Законом України, Бюджетний кодекс України, Цивільний кодекс України, а також нормативно-правові акти інших країн та міжнародні нормативно-правові акти.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розкритті суті теми кваліфікаційної роботи у розгорнутому вигляді, зробленому аналізі та визначенні шляхів ефективного реалізації реформи бюджетної децентралізації.

Практичне значення отриманих результатів. Основні положення та висновки дослідження можуть бути використані у науково-дослідній сфері, як теоретична основа для удосконалення функцій фінансових механізмів для забезпечення територіальних громад; а також у навчальному процесі в межах викладання таких навчальних дисциплін, як: «Публічні фінанси та бюджетна політика», «Міжнародно-правове регулювання в сфері обігу фінансів».

Апробація дослідження. Основні положення, результати дослідження, висновки і рекомендації були представлені у вигляді тез доповіді: Бюджетні механізми фінансування розвитку об'єднаної територіальної громади. Наукова конференція молодих вчених «Молодь і наука: виклики та перспективи», Маріуполь, 14 грудня 2021 року. Роздрукований текст апробації додається до кваліфікаційної роботи. Роздрукований текст указаної апробації додається до кваліфікаційної роботи.

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, основної частини, що поділена на три розділи, висновків та списку використаних джерел (90 джерел). Загальний обсяг роботи 89 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ САМОСТІЙНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1 Правовий статус територіальної громади як юридичної особи публічного права

У світі все більшого поширення набувають багаторівневі системи державного управління, де між структурними елементами влади формуються розподілення повноважень та функцій в залежності від напрямку відповідальності їх діяльності. У рамках формування багаторівневого управління особливе місце посідає місцевий рівень як найближчий до громадян та їх потреб.

У розвинутих країнах на місцеве самоврядування припадає велике функціональне навантаження: воно зміцнює основи демократії та громадянського суспільства, створює умови для життєво важливих питань і проблем народу, закріплює систему політичної влади, є надважливим складовим забезпечення єдності суспільства.

Тому розвинений інститут місцевого самоврядування є однією з найнадійніших гарантій забезпечення ефективності багаторівневої системи управління в Європейському Союзі.

Найважливішим принципом місцевого самоврядування, що є невід'ємною частиною будь-якої демократичної держави та одним із основних її основоположних принципів, є принцип незалежності. Повнота реалізації цього принципу визначається рівнем економічної самостійності територіальних громад та основною складовою – фінансовою незалежністю влади на місцях. Вона переплітається з механізмами податкової децентралізації. Децентралізація фінансових повноважень є ключовою умовою забезпечення незалежності органів місцевого самоврядування у сфері фінансів. А посилення фінансової незалежності місцевого

самоврядування слід розглядати як результат фіскальної децентралізації. Важливими проявами фіскальної децентралізації є не лише деконцентрація державних фінансових ресурсів, а й, головне, передача податкових та бюджетних повноважень центрального уряду місцевим та регіональним органам влади, а також комплексна здатність місцевих органів влади здійснювати власне відносно незалежна фінансова політика. Належне функціонування та розвиток місцевих територіальних громад неможливе без чіткої та ефективної системи забезпечення цих економічних одиниць достатніми фінансовими ресурсами.

Система фінансового забезпечення місцевого самоврядування має свої повноваження, щодо виконання завдань, взаємодія яких забезпечує ефективне функціонування цієї системи, яку ми назвали механізмом. Враховуючи механізм забезпечення фінансової незалежності місцевої юридичної особи, створені законом або розпорядчим актом є носіями державних завдань. Їх організація регулюється законами, що становлять суспільні інтереси, і вони виконують відповідні публічні функції. Вони створюються в адміністративному порядку державними органами та органами місцевого самоврядування чи організаціями, віднесеними до публічних на інших підставах, визначених законом чи іншими нормативно-правовими актами, та порядок їх створення, організаційно-правові форми, правовий статус не підлягають цивільно-правовому регулюванню, а отже, визначаються за публічним правом. [1, с. 328].

До юридичних осіб публічного права, на мою думку, можна віднести також власну державу, яка в свою чергу виступає у відносинах власності у формі спеціального суб'єкта права – тобто казначейства, державні органи та організації, які виконують функції державного управління та здійснюють господарську діяльність, як субцивільне право через цілі своєї діяльності - як публічно-правову освіту (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, державні підприємства, державні установи тощо), спрямоване на державні інтереси, тобто визнані державою та законними

інтересами суспільної спільноти, задоволення якої є істотною умовою та запорукою її існування та розвитку.

Доцільність доповнення двох основних ознак юридичних осіб публічного права (мета створення та створення їх на підставі адміністративного акту) є ще однією важливою ознакою, а саме при покладанні цивільно-правової відповідальності на державу, Крим, органи місцевого самоврядування за юридичну суб'єктів публічного права [2, с. 87].

Виходячи з цього, наявності публічно-правової мети створення, більшість юридичних осіб публічного права мають повноваження щодо третіх осіб, а саме шляхом їх реалізації через певні публікації нормативно-правових актів, які в свою чергу набувають обов'язкової сили. Враховуючи відмінності в правосуб'єктності юридичних осіб, а саме в публічному та приватному праві (у публічному праві - це переважно питання правового узгодження), порядок створення, організаційно-правові форми, у разі правового статусу юридичних осіб суб'єкти публічного права визначаються нецивільним правом. законодавство, а також державне, адміністративне та інші галузі публічного права. Оскільки до юридичних осіб публічного права належать організації, створені адміністративними органами та органами місцевого самоврядування, або організації, віднесені до публічних за іншими підставами, визначеними законом чи іншим правовим актом, то порядок їх створення, організаційно-правові форми, загальний правовий статус не підлягають до цивільно-правового регулювання і, отже, в даному випадку визначаються публічно-правовими. При цьому основні ознаки поняття юридичної особи є універсальними і жодним чином не залежать від складу та статусу її засновників (учасників та учасників). Виходячи з цього, юридичні особи публічного права підпорядковуються стану вітчизняного права та доктрини права, а саме поняття юридичної особи [3, с. 215-216].

У джерелах, в яких я шукав основні ознаки юридичної особи, я виявив, що права, визначені у вітчизняній доктрині юридичної особи, включають майновий відокремлення, організаційну єдність, дію від свого імені в

майновому обігу, право бути позивачем та відповідачем у суді. Найпростішого вказівки на наявність цього статусу в нормативному акті недостатньо.

Не менш важливою є відмінність юридичних осіб публічного права від приватного права, насамперед у порядку їх створення, цілях та особливостях реалізації правосуб'єктності. Юридичні особи приватного права створюються переважно за ініціативою фізичних осіб на договірних засадах (на підставі установчих документів) з метою участі в різноманітних цивільно-правових відносинах. Юридичні особи публічного права створюються незалежно від волі фізичних осіб, як правило, для виконання спеціальних функцій, що не зумовлені їх участю в цивільному обороті (наприклад, міністерства, відомства, соціальні установи, культурно-освітні заклади тощо). [4, с. 3].

Порядок формування та правовий статус правового публічного права встановлюється Конституцією та нормами публічного права, закріпленими у відповідних законах. Юридичні особи публічного права, вступаючи в цивільні правовідносини (оренда, продаж, надання чи отримання певних послуг), підпорядковуються такому самому правовому статусу, що й юридичні особи приватного права.

Ця норма торкнулася норми ст. 82 ЦК, згідно з якою у цивільно-правових відносинах до юридичних осіб публічного права поширюються положення Цивільного кодексу про участь юридичних осіб у цивільному процесі, якщо інше не встановлено законом.

Залежно від реалізованих повноважень юридичних осіб публічного права вони фактично здійснюють публічно- та приватно-правовий статус. Юридичні особи публічного права діють як суб'єкти приватного права під час здійснення цивільної правосуб'єктності, а як суб'єкти публічного права — під час здійснення компетенції державного органу.

У цій якості вони можуть брати участь у цивільних відносинах самостійно, а не за дорученням відповідної публічно-правової освіти. Наприклад, Фонд державного майна України (у Росії – Федеральне агентство

з управління державним майном) може виступати як самостійна юридична особа, зокрема шляхом укладання договору про обслуговування власних майнових потреб (енергопостачання, ремонт, придбання необхідних матеріали тощо). За такими договорами він несе самостійну майнову відповідальність виділеними йому коштами, а держава — субсидіарну відповідальність казначейським майном (насамперед — бюджетними коштами) у разі недостатності фонду цих коштів [5, с. 13-14].

Така юридична особа публічного права має право вчиняти правочини від свого імені або від імені відповідної публічної особи в межах повноважень, наданих цій юридичній особі. За відсутності або недостатності таких повноважень слід вважати, що відповідний державний орган бере участь у цивільних відносинах від свого імені, як самостійна юридична особа - установа, за загальним правилом позбавлений права розпоряджатися майном та набути майном. із виділених на нього коштів. згідно кошторису. Як установа, такий орган діє на власну відповідальність та на субсидіарну (додаткову) відповідальність свого засновника – суб'єкта державної влади в порядку та на підставах, передбачених законодавством, причому останній, як правило, має можливість оскаржити права установи. - акти або як такі. його дієздатність, або як незаконна - з порушенням фінансового законодавства.

У будь-якому випадку наділення юридичної особи публічними функціями чи, навпаки, надання статусу юридичної особи державним органам не змінює сутності юридичної особи, яка полягає у відокремленні майна, реалізації інших визначальних ознак юридичної особи. сутність. про юридичні особи з урахуванням особливостей створення та діяльності, встановлених законом для юридичних осіб публічного права [6, с. 7-8].

В Україні правове регулювання юридичних осіб публічного права передбачає закріплення особливостей їх створення, правосуб'єктності та припинення у спеціальному законі (Закон України «Про юридичні особи за участю держави та територіальних громад»).

Концептуально цей Закон України повинен формулювати позицію юридичної особи як суб'єкта приватного права, який повинен виконувати публічно-правові функції (компетенція державного/муніципального органу, інші адміністративні повноваження) та господарської діяльності (повноваження приватного права).

Відповідно до цього критерію юридичними особами публічного права доцільно визнавати державу Україна, територіальні громади, державні органи, органи місцевого самоврядування, коли вони виступають у цивільних відносинах як юридичні особи, а також юридичних осіб, делегованих (переданих) у повноваження. виконувати державні/муніципальні влади чи інші публічно-правові функції. Враховуючи, що самостійні державні комунальні підприємства у більшості випадків не виконують обов'язки державного органу (комунального або державного), ці юридичні особи не будуть визнаватися такими, що належать до осіб публічного права.

Важливо на законодавчому рівні чітко визначити коло державних органів, через які держава може утворювати юридичні особи. У зв'язку з цим заслуговує на підтримку обґрунтований у літературі підхід, згідно з яким правом на створення юридичних осіб публічного права має держава в особі Президента України, виконавчої влади. Законодавча та судова влада не мають права створювати юридичні особи. При цьому реорганізація існуючої в Україні системи юридичних осіб публічного права може здійснюватися за одним із двох варіантів: перший (максимальний) передбачає створення державного та муніципального рівнів казначейства (казначейства). . За своїм правовим статусом фіскал повинен мати права юридичної особи публічного права, неюридичними частинами якої будуть міністерства, відомства, державні підприємства як філії (представництва) фіскалу. Другий (помірний) варіант складається в тому, що юридичними особами публічного права вважаються державні та комунальні організації/установи, які в силу своєї правосуб'єктності здійснюють як адміністративні, так і господарські (приватні) повноваження. У такому разі такими державними органами —

юридичними особами — будуть міністерства, відомства та інші державні/муніципальні державні органи на правах юридичної особи; державні/комунальні підприємства мають бути визнані частиною казначейства (фіскала) як юридична особа, що діє від імені держави/територіальної громади; діючі унітарні державні/комунальні підприємства будуть перетворені на господарські товариства одного учасника – держави/територіальної громади [7, с. 4].

У цьому випадку громада може вважатися субсидіарним боржником тільки за зобов'язаннями юридичних осіб публічного права, які вони створили та не відповідатиме за зобов'язаннями створених державою/територіальною громадою товариств.

На законодавчому рівні необхідно також передбачити правові механізми недопущення зловживань зі сторони керівництва юридичних осіб публічного права шляхом закріплення у законодавстві обмеження повноважень (повноважень) наказу щодо окремих видів майна за згодою засновника юридичної особи. юридична особа. Характер і види таких обмежень значною мірою можуть бути запозичені з положень ГК України про право господарського відання та право оперативного відання. Виняток із цього правила, що не підлягає залученню, стосується права вилучення у суб'єкта господарювання надлишкового майна, а також майна, що використовується не за цільовим призначенням. Останній має адміністративно-правову природу і є неприпустимим для використання при здійсненні права власності у відносинах з рівноправними учасниками.

Ці правові механізми значно знизять ризик ситуації, коли «у цьому випадку підприємства отримують таку «незалежність», що їх керівники зможуть самотійно відчужувати державне майно, яке створене за рахунок платників податків».

Запропонований підхід до системи юридичних осіб публічного права дозволить «безболісно» відмовитися від структур господарського та

оперативного управління (у першому варіанті) або від права господарського відання (у другому варіанті).

Відмова (повна або часткова) від структур господарського та оперативного управління сприятиме стабільності цивільного обороту та правовій визначеності, дасть можливість припинити практику конфіскації майна юридичної особи на її розсуд та мінімізувати загрозу експропріації приватних підрядників.

З причини, що у майбутньому можуть бути реформована значна кількість самостійних державних та комунальних підприємств у товариства однієї особи (крім державних підприємств, які мають бути визнані частиною без прав юридичної особи), існуючі унітарні державні та комунальні підприємства мають бути під заставою майна.

Враховуючи доцільність визнання унітарних державних/комунальних підприємств, крім державних, юридичними особами приватного права, правила про правовий статус цих юридичних осіб мають визначатися виключно ЦК України або розділом (главою) ЦК. осіб за участю держави та територіальних громад»).

Термін «посадова особа юридичної особи публічного права» формулюється з двох індивідуальних понять: «посадова особа» та «юридична особа публічного права». Відсутність конкретних вимог визначення належності юридичних осіб до публічного права на сьогодні є правовою проблемою.

Для цього можна розглянути існуючі підходи до тлумачення поняття «юридична особа публічного права», яке в контексті Закону України «Про запобігання корупції» є невіддільним від поняття «посадова особа». Згідно зі статтею 81 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) юридичні особи залежно від процедури створення можна класифікувати на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права [8, ст. 572].

Юридична особа приватного права реєструється на основі установчих документів. Юридична особа приватного права може бути зареєстрована та

вести свою діяльність на основі типового статуту в порядку, встановленому відповідним законодавчим актом.

Система створення та правове регулювання юридичних осіб публічного права базуються на нормах Конституції України та відповідних законів. Держава може створювати юридичні особи публічного права (державні підприємства, навчальні заклади тощо) у випадках та в порядку, визначених Конституцією України та законом.

Держава має можливість відкривати юридичні особи приватного права, приймати участь у їх функціонуванні на базисних засадах, якщо інше не встановлено законом.

Так само стаття 169 ЦКУ регулює відповідні правовідносини в органах місцевого самоврядування: громади місцевого самоврядування мають можливість створювати юридичні особи публічного права (навчальні заклади тощо) у випадках та в порядку, визначених діючим законодавством. Територіальні громади можуть створювати юридичні особи приватного права (господарські товариства тощо), брати участь у їх діяльності на загальних засадах, якщо інше не встановлено законом.

Таким чином, державні та комунальні підприємства створюються суб'єктом публічних правовідносин (державою, органом місцевого самоврядування, їх представниками), що оформляється відповідним адміністративним актом. Набагато складніше з правовим статусом компанії, утвореної державою чи громадою.

Чи є товариство, утворене державою чи територіальною громадою, юридичною особою публічного права, чинне законодавство України не дає однозначної відповіді. Така законодавча невизначеність правового статусу товариства створює проблему щодо дотримання прав та обов'язків посадових осіб такого товариства [9, с. 170].

Виникає певне питання – якщо підприємство не є юридичною особою публічного права, то ці обмеження не поширюються на її посадових осіб? Така законодавча невизначеність та бездіяльність державних органів,

уповноважених реалізовувати політику держави у цій сфері, ставить суб'єктів що беруть участь у економічних відносинах у залежність від факторів, суджень, розуміння, здатності тлумачити закон (і настрої) конкретного правоохоронця. офіцер чи суддя. Тобто не закон, а працівник відповідного відділу на свій розсуд визначатиме правовий статус підприємства та обирає чи застосовуватиме до працівника підприємства вимоги та обмеження як посадової особи юридичної особи публічного права.

До органів юстиції надходить багато запитів про реєстрацію як юридичних осіб територіальних громад. Враховуючи необхідність однозначного розуміння статусу територіальних громад, Мін'юст України надав чітку відповідь щодо неможливості отримання територіальною громадою статусу юридичної особи з огляду на таке.

Правові відносини, що беруть свій початок з державної реєстрації юридичних осіб, які не отримують статусу юридичної особи, та фізичних осіб - підприємців (далі - державна реєстрація), регулюються Конституцією України, Законом України «Про державну реєстрацію».

Державна реєстрація та інші реєстраційні дії здійснюються відповідно до ст. Закону про реєстрацію, на підставі документів, поданих заявником на державну реєстрацію та включає , окремо, перевірка документів на наявність підстав для зупинення.

Юридичні особи, у свою чергу, залежно від порядку їх можна класифікувати на юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права. Юридична особа приватного права створюється на основі установчих документів відповідно до статті 87 Цивільного кодексу України. Юридична особа приватного права може відкриватися і вести свою діяльність відповідно до встановленого законодавства. Реєстрація найменування юридичної особи повинна містити відомості про її організаційно-правову форму та назву. Організаційно-правова форма юридичної особи формується відповідно до класифікації форм

господарювання, які затверджуються спеціальним повноважним органом виконавчої влади, який формує та веде державну політику у цій сфері.

Від імені юридичних осіб приватного права забороняється використовувати: повне або скорочене найменування державних органів чи органів місцевого самоврядування, або похідні від цих назв, або історичні державні назви, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України. .

Територіальна громада міцно є невід'ємною частиною системи місцевого самоврядування поряд із іншими елементами управління у сфері місцевого самоврядування. Територіальну громада можна вважати стартовим суб'єктом та тим органом, що виконує усі повноваження с сфері місцевої влади та суб'єктом у якого нараховується безліч функцій, що допомагають здійснювати владу на місцях. [10, с. 152].

Права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради. У цьому випадку юридичними особами виступають органи місцевого самоврядування і відповідними законами наділяються власними повноваженнями, протягом своєї діяльності вони мають право діяти самостійно та відповідно до цього несуть повну відповідальність за свої дії. Статут територіальної громади підлягає офіційній державній реєстрації в спеціалізованому органі виконавчої влади, якій веде та регулює державну політику у відповідній сфері державної виконавчої влади.

Органи місцевого самоврядування є юридичними особами і цим та іншими законами наділяються власними повноваженнями, у межах цих повноважень можуть самостійно вести діяльність та нести відповідальність за свої дії згідно норм чинного законодавства.

1.2 Функції та повноваження територіальних громад

Найважливішою складовою правового (конституційного) статусу територіальних угруповань є їх функції. Останніми роками в науковій літературі з'явилося чимало публікацій з теорії статусу територіальної

громади, але загалом питання конституційно-правового статусу цих територіальних громад, а особливо такого елемента, як їх функції – майже не досліджені. Адже лише за допомогою поняття функцій дається конкретне визначення. Вивчення діяльності територіальної громади має свій вплив на функціонування буде мати значний вплив на розвиток праворозуміння у цій сфері, розкриє сферу, характер і зміст його діяльності.

Функції територіальних громад є основними напрямками та видами муніципальної діяльності цих громад, вони включають у себе можливість громадян брати участь та формувати інтереси місцевих жителів та забезпечують їх відносини з державою, її органами, органи місцевого самоврядування в межах діючого законодавства України. Функції територіальних громад визначаються характером місцевої демократії, її принципами, цілями та завданнями, які спрямовані на здійснення місцевого самоврядування.

Центральним питанням у дослідженні функцій територіальних громад є питання їх класифікації (поділу, групування, систематизації). Однак успішне вирішення цього питання можливе лише за умови визначення будь-яких об'єктивних критеріїв, які слугують відправною точкою для розділення. Цими факторами є встановлення головних повноважень, що стоять перед місцевим самоврядуванням. Класифікація функцій територіальних громад пов'язана із змістовною характеристикою їх діяльності, тобто на які групи суспільних відносин вона зачіпає.

Сфера та об'єм функцій, які виконують територіальні громад має дуже широкий та багатовекторний аспект. До класифікації функцій територіальних громад, включаються функції, які повністю або часткова повторюють функції держави, до них можна віднести наступні функції: політичні, культурні, екологічні та ін., другу групу функцій складають ті що притаманні саме органам місцевого самоврядування, тобто ті функції які реалізуються тільки цими органами відповідно до діючого законодавства.

До функції територіальних колективів відносяться:

- інтегративна, що має під собою мету об'єднання усіх людей що мають відношення до територіальної громади, формулювання загальних інтересів та зміцнення відносин;

- соціального контролю, тобто ця функція передбачає, що встановлюються правила поведінки для групи людей, без виділення окремих суб'єктів;

- виробнича, яка включає у себе систематичне регулювання та вирішення усіх проблем, що виникають у процесі життєдіяльності територіальної громади;

- виховна, пов'язана з формуванням політичної свідомості й активності членів колективу;

- політична, що має на собі мету забезпечувати доступ громадян до влади, тобто забезпечення конституційних прав та свобод, а також реалізовувати та представляти різні думки жителів громади [12, с. 432].

Функції територіальних громад можна розподілити за різними ознаками: однією з найважливіших ознак це за принципом «об'єкта», що включає у себе головні елементи діяльності органу місцевого самоврядування у різних сферах суспільно життя. Відповідними напрямками у цьому випадку будуть є політична сфера, економічний напрямок, соціально-культурна сфера, сфера захисту екології.

Згідно до цих напрямків життя у місцевому самоврядуванні можна сформувані об'єктні функції територіальних громад: економічні, екологічні, культурні, соціальні та політичні;

Економічні, екологічні, культурні, соціальні та політичні, які формують масив об'єктних функцій територіальних громад, закріплюють дуже важливе державне значення для загальної системи функцій місцевого самоврядування. Поміж функцій територіальних громад виокремлюються чотири - п'ять, на які треба звернути більшу увагу.

Політичні функції, мають на собі мету забезпечувати громадянам належну участь у реалізації своїх конституційних прав, вільний доступ до

управління територіальною громадою, учать у обговоренні питань державного та місцевого значення. Ці функції дають можливість громадянам брати безпосередню участь формуванні складу органів, що здійснюють владу на місцях. Органи місцевого самоврядування відповідають лише перед громадянами, жителями територіальної громади, які їх обрали. Отже до повноважень органів місцевого самоврядування входять лише повноважень, що не формують загальнодержавної політики. Місцеве самоврядування само по собі не може виступати та створювати політику. Саме тому в теорії конституційного права чітко встановлюється, що місцева влада захищає саме інтереси не усіх громадян, а відповідно жителів своєї громади. Але саме існування політичних повноважень у органів місцевого самоврядування дає повноцінну можливість брати участь політичному житті держави.

Економічні функції територіальних громад в першу чергу направлені на регулювання та належне функціонування місцевого рівня економіки. Вони включають у себе вирішення та вивчення будь-яких економічних проблем та питань на місцевому рівні, включаючи роботу щодо комунальних підприємств, контролю за їх функціональною діяльністю.

У територіальних громад існують також соціальні і культурні функції це підтверджується тим що в процесі своєї діяльності органи місцевого самоврядування постійно вирішують питання, що відносяться до сфери освіти, охорони здоров'я, управління культурними закладами, закладами народної творчості. Також до повноважень органів місцевого самоврядування можна віднести, що вони повинні підтримувати напрями щодо розвитку національної ідентичності, тобто провидити різноманітні масові заходи.

Екологічна функція включає у себе прийняття загальних програм, дорожніх карт щодо захисту та охорони природи, водних об'єктів. Місцеві органи влади також можуть брати участь у регіональних планах та заходах щодо захист довкілля. Окрім органів місцевої влади – дуже широкі повноваження щодо екології мають і жителі цієї громади, саме громадяни

можуть брати участі в обговоренні питань, щодо розміщення небезпечних об'єктів, що можуть нанести шкоду природі.

Економічні, екологічні, культурні, соціальні та політичні функції територіальних громад дублюють повноваження держави, але про те що вони ідентичні сказати не можна. Ці функції у рамках місцевої влади відображають у більшості випадків внутрішній характер, їх функціонування відноситься за до певної територіальної громади. Але у той же час неможливо сказати, що ці функції є повністю закритими. Територіальні громади у процесі свого функціонування контактують не лише с жителями громади. Дуже багато контактів у територіальної громади саме з державними органами, з іншими територіальними громадами.

Згідно з цим окрім внутрішніх функцій територіальної громади можна виділити і зовнішні функції органів місцевого самоврядування.

Зовнішні функції також можна розподілити за окремими сферами та галузями це може бути: зовнішньополітична, зовнішньоекологічна зовнішньоекономічна, зовнішньо соціальна, зовнішньо культурна та ін.

В частині формування та реалізації функцій територіальної громади існує певний інтерес до характеру її взаємовідносин з іншими структурами місцевого самоврядування. Найважливішим тут є відносини з органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади. «Територіальна громада – місцева рада» «Територіальна громада – місцеве самоврядування» Зміст відносин:

- шляхом формування громад місцевих представницьких установ;
- управління державними громадськими справами за місцем проживання в повсякденній діяльності місцевих рад органів місцевого самоврядування; Особливістю цих відносин є те, що територіальні угруповання виступають суб'єктами управління не прямо, а опосередковано, через інститути державної влади – управління, а також місцевого самоврядування.

- Органи місцевого самоврядування, що здійснюють контроль за органами місцевого самоврядування. У цій групі переважають форми безпосереднього спілкування мешканців з органами місцевого самоврядування. В рамках цієї групи встановлюються відносини у зв'язку з виконанням звітів депутатів місцевих рад, достроковим припиненням повноважень ради старійшин тощо. Територіальна громада здійснює контроль за органами місцевого самоврядування, які є агентами центральної влади, опосередковано через місцеві ради.

У системі тих відносин формуються та реалізуються контрольні-фінансово-бюджетні функції територіальної громади. Наглядова функція здійснюється, наприклад, шляхом здійснення нагляду за функціонуванням органів місцевого самоврядування, створених територіальною громадою. Основні принципи будови та структури фінансової основи місцевого самоврядування в Україні. Це пов'язано насамперед з тим, що ефективне функціонування системи місцевого самоврядування значною мірою залежить від наявності фінансових ресурсів інших ресурсів вільного управління, необхідних місцевим громадам для виконання покладених на них завдань.

Невід'ємною частиною матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування є доходи місцевих бюджетів інші ресурси, якими можуть розпоряджатися органи, що обираються територіальними громадами. Незалежність місцевих бюджетів забезпечується наявністю власних джерел доходів та правом визначати напрями їх використання. Територіальні громади сіл, селищ, міст можуть об'єднувати бюджетні кошти на договірних засадах для реалізації спільних проектів. За його словами, територіальні громади визначають місцеві збори відповідно до закону.

Матеріально-технічна функція територіальних громад – управління об'єктами комунальної власності, турбота про системи, що забезпечують належну діяльність відповідних населених пунктів (водопостачання, водовідведення, пожежна безпека, транспорт). Територіальні громади мають право володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном на власний

розсуд, у власних інтересах. Вони можуть передавати комунальне майно у тимчасове чи постійне користування, орендувати, продавати відповідно до законодавства про приватизацію, конкурентно перерозподіляти між власними підприємствами, організаціями, установами».

Місцеве самоврядування може виправдати своє соціальне призначення лише ефективним управлінням майном громади та раціональним використанням місцевих фінансів. Держава визнає право органів місцевого самоврядування вирішувати всі ці питання самостійно. Таким чином, місцеві громади, здійснюючи місцеве самоврядування, відповідають за ефективність управління власністю громади.

Критеріями виділення окремих функцій територіальних громад, їх класифікації, координації є об'єктивна природа сукупності проблем, що вирішуються органами місцевого самоврядування, об'єктивна характеристика територіальних громад як первинних суб'єктів місцевого самоврядування. Чим різноманітніші й різноманітніші проблеми, з якими стикається місцеве самоврядування, тим різноманітнішими є зміст та діяльність територіальних громад, тобто їхні функції. Коло функцій, які виконують територіальні громади, дуже широке. Система цих функцій складається з державних функцій, подібних до тих, які є унікальними або переважаючими в суб'єктах місцевого самоврядування.

Описані функції тісно взаємопов'язані між собою доповнюють один одного. Формулювання функцій територіальних громад як основних суб'єктів місцевого самоврядування сприятиме зміцненню правового статусу цих структур, покращенню їх діяльності та реалізації, їх спілки формування, їх процес самоврядування, взаємна відповідальність держави.

Це безпосередньо пов'язано з розвитком функцій територіальної громади і її повноважень, які мають бути закріплені в законі, щоб виявлятися в суспільній практиці в процесах формування юридичної особи територіальної громади.

Істотна проблема визначення особи чи організації суб'єктом права виникає при застосуванні відповідних правових норм до конкретної особи чи організації. Внаслідок дії права кожен суб'єкт права, незалежно від його участі в тих чи інших правовідносинах, має права та обов'язки. Усі ці права та обов'язки становлять зміст юридичної особи чи правового статусу конкретної особи чи організації.

Юридична особа, як категорія юридичної науки, служить для визначення кола суб'єктів, які можуть бути учасниками суспільних відносин, врегульованих правовими нормами. Юридична особа, суб'єкт права, тобто учасник правовідносин. Дослідження правосуб'єктності територіальних громад є перспективним напрямом внутрішньої науки цивільного права. У теорії права існує поділ юридичної особи на загальну, галузеву та специфічну. Галузева юридична особа – це здатність особи бути на користь правовідносин у певній галузі права. Спеціальна юридична особа обмежена певною сферою правовідносин у межах цієї галузі права. Загальна юридична особа - це здатність особи в певній правовій системі бути суб'єктом права взагалі.

Віднесення до юридичної особи територіальної громади однієї із зазначених вище категорій має певні труднощі. Якщо порівняти юридичну особу територіальної громади з юридичною особою громадських об'єднань, то можна виявити між ними певну схожість. Громадські об'єднання відрізняються від державних органів особливими способами об'єднання громадян на добровільних, самодіяльних засадах, організованих їх учасниками шляхом особливих методів роботи на самодіяльно-самоврядних засадах. Важливим тут є те, що права та обов'язки неурядових організацій у багатьох випадках визначаються їхніми статутами чи положеннями, які приймаються самими неурядовими організаціями.

Територіальна громада як колективний суб'єкт права за загальними рисами подібна до таких суб'єктів права, як громадська організація, оскільки її діяльність є добровільною та дилетантською. Якщо громадська організація

виникає і набуває необхідну організацію на основі волі цих членів, то територіальна громада існує лише тому, що держава вже утвердила своє існування як спільнота людей (громадян, іноземців, осіб без громадянства, біженців). певному населеному пункті, мають нерухоме майно місцеві мита і платники мита [15, с. 298].

1.3 Особливості української конституційної конструкції місцевого самоврядування

В Україні місцеве самоврядування є конституційним правом жителів територіальної громади.

Місцеве автономне самоврядування - це форма публічної влади, що здійснюється певним суб'єктом, територіальним утворенням, що має особливий об'єкт - основне місцеве питання на основі певного виду публічної власності - суспільного (суспільного) користування).

Територіальні громади - люди, об'єднані постійним проживанням у селах, селищах, містах, які є самостійною одиницею територіального управління або добровільним об'єднанням жителів кількох сіл з єдиним адміністративним центром. Адміністративна одиниця: Територія: район, район, міська рада, район, міська рада, селище.

Основним об'єктом місцевого самоврядування, основними мешканцями є громади, території, села, міста. Представницьким органом місцевого самоврядування є Рада депутатів. З прийняттям Основного Закону в 1996 році в суспільстві були запроваджені нові підходи до сприйняття та захисту усталених цінностей. Положення Конституції України, незважаючи на труднощі для виконання, стали справжнім компромісом новітнього законодавчого процесу державотворення. У цьому сенсі можна відкинути позицію деяких експертів, які досі підтримують позицію збереження або навіть посилення подвійного характеру Конституції. На нашу думку, про

ефективність конституції в державному суспільстві та захист реальної правової держави свідчать наступні факти.

По-перше, положення, що гарантують судове застосування прямого впливу норм Конституції України на захист конституційних прав і свобод, стали прямою повсякденною реальністю. Більшість справ перебувають на розгляді в судах загальної юрисдикції щодо захисту прав і свобод людини. Часто наші співвітчизники, використовуючи всі національні засоби прав і свобод, закріплені в Конституції, звертаються до Європейського суду з прав людини.

Протягом останнього десятиліття Україна входила до п'ятірки країн за кількістю звернень до Європейського суду з прав людини, підкреслюючи важливість розуміння ними конституційних прав, захисту свободи судової влади та верховенства прав людини. Поза українським судочинством. Громадяни України. Правозахисні механізми. Крім того, наразі Установчі збори розглядають можливість створення Конституційним Судом України органу конституційного звернення.

По-друге, тепер усі органи державної влади, автономні органи та їх посадові особи працюють над забезпеченням законності та законності своїх повноважень відповідно до частини другої статті 19 основного закону лише повноважень, визначених цим Законом. Конституція та закони України. Збалансовані системи повноважень, закріплені в основному законі, наприклад, конституційні, не дозволяють установі чи посадовій особі в органі державної влади здійснювати свої повноваження, що суперечить положенням Конституції. Крім того, з моменту прийняття Конституції в 1996 році і до сьогодні в Україні використовуються практично всі методи контролю та балансу між гілками влади, застосовано більшість санкцій, передбачених основним законом. Дострокове припинення повноважень Верховної Ради. Україна; Схвалення постанови Верховної Ради України про недовіру Раді Міністрів України, що призвело до відставки уряду. Президент України звільнив прем'єр-міністра України Рішення Конституційного Суду

України щодо інших дій звичайного закону Верховної Ради в Україні, дій Президента України, Ради Міністрів України, звичайних дій Верховної Ради в незалежній Республіці Крим, що призвело до його скасування. Скасування Президентом України рішень керівників органів місцевого самоврядування, що суперечать Конституції України та законам України. Відсутність довіри до місцевої ради чи округу посилається на голову відповідної окружної ради. Верховна Рада Республіки Крим за погодженням з Президентом України звільнила Голову Ради міністрів Республіки Крим. Призупинення в судовому порядку рішень органів місцевого самоврядування на підставі їх незгоди з Конституцією чи законами України тощо.

По-третє, за часів Конституції існувала ефективна система її гарантування та захисту. Сюди входить не лише спеціальний захист Конституції, що успішно реалізується Конституційним Судом України, який наразі розглянув понад 300 справ конституційного правосуддя, а й захист усіх суб'єктів конституційних відносин. Перш за все, Президент України, органи регіонального та місцевого самоврядування, політичні партії та організації громадянського суспільства, а також, звісно, громадяни України.

Проте ефективність Конституції не може заперечити необхідності її модернізації, того, як вона реагує на нагальні потреби народу та суспільства в цілому. Водночас модернізація часто підпадає під положення Основного кодексу, які були суперечливими та неефективними. Такими, зокрема, є положення України щодо місцевого самоврядування та територіальної влади України, які з різних причин сьогодні не діють [18, с. 126-130].

Конституція 1996 р., одне з найважливіших досягнень в історії незалежної України, приділяла значну увагу запровадженню європейської моделі місцевого самоврядування, територіальній організації місцевих органів влади. Зауважимо, що у главі I Загальних засад Основного Закону визначено принцип «Україна визнає та гарантує місцеве самоврядування» (стаття Це положення розроблено в розділах IX, X, XI Основного закону про

територіальний устрій: Україна, Крим Принципи місцевого самоврядування в Україні.

Модель місцевого самоврядування, що міститься в Конституції України, теоретично базується на так званій «Громадській теорії місцевого самоврядування», яка розвивалася і поширювалася з XVIII-XIX століть у 1998 році. Він ґрунтувався на природних і невід'ємних правах територіальної громади, її певній організаційно-фінансовій автономії над державою, праві здійснювати публічну владу безпосередньо через виборні органи.

На основі так званої «Публічної теорії місцевого самоврядування» історично сформувалися дві моделі місцевого самоврядування: англосаксонсько-континентальне право. Перший передбачає здійснення місцевого самоврядування виключно органами місцевого самоврядування без втручання держави чи її органів у цю сферу, а другий вважає доцільним запровадити континентальне (римсько-німецьке). Місцеве самоврядування як суб'єкт місцевого самоврядування, а органи державної виконавчої влади на місці з мінімальним втручанням у справи місцевого самоврядування. Тобто у другому випадку йдеться про раціональну збалансованість органів місцевого самоврядування замість органів місцевого самоврядування.

На конституційному рівні нині в Україні реалізується континентальна громадянська модель місцевого самоврядування. Так, «громадська» концепція місцевого самоврядування знайшла своє втілення в Конституції України, Європейській хартії місцевого самоврядування 1985 р., затвердженій Верховною Радою України у 1997 р., та Законі «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 р. Зокрема, Основним Законом визначено, що місцеве самоврядування - це право територіальної громади на добровільне об'єднання жителів сіл або кількох сіл, селищ, міст для визначення місцевих питань відповідно до закону Конституції України.

Водночас окремі положення Конституції про місцеве самоврядування не відповідають Європейській хартії місцевого самоврядування, яка була ратифікована через рік після прийняття Конституції України, через два місяці

після першої спеціальної. один. Але єдиним органом місцевого самоврядування у вузькому розумінні є села, селища та міста, які Конституцією ототожнюються з територіальними громадами. Якщо районні ради представляють «спільні інтереси територіальних громад», вони не можуть бути органами місцевого самоврядування, як це визначено в Статуті.

Сьогодні звуження компетенції органів місцевого самоврядування залишається предметом постійної та принципової критики. Всупереч положенням Статуту місцевого самоврядування, Конституція України і Закон про місцеве самоврядування України надає різним видам місцевих рад різні повноваження сільським і селищним головам. Крім того, близько 75 відсотків місцевих бюджетів спрямовується на фінансування власних делегованих повноважень, а державне фінансування делегованих повноважень завжди на 20 відсотків нижче за фактичні витрати. Така практика залежності від органів місцевого самоврядування руйнує сутність створеної в Україні «Громадянської теорії місцевого самоврядування».

Спроможність місцевих громад в Україні залежить від їх бюджету на фінансову підтримку. Особливістю внутрішньої бюджетної системи є те, що вона поділяється на дві рівні частини: державний бюджет і місцеві бюджети (всього 12086 бюджетів). Інструменти міжбюджетних трансфертів для забезпечення потреб місцевого самоврядування, на які припадає близько 40 відсотків державного бюджету, для забезпечення збалансованості бюджетної системи. За даними Міністерства фінансів України, 40% усіх бюджетів місцевих та регіональних органів влади формуються за рахунок відповідних трансфертів, а 60% – за рахунок власних надходжень (місцевого податку на доходи фізичних осіб). Природно, що бюджетні системи сіл є найбільш вразливими (місця, які традиційно залишаються найбільш дотаційними), відповідно, найменш здатними забезпечити ефективність місцевого самоврядування в Україні. У зв'язку з цим зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування має стратегічне значення для розвитку територіальних громад України – усієї системи місцевого самоврядування.

Таким чином, помітний дисонанс між врегульованою Конституцією «системою місцевої автономії» системи адміністративного устрою в Україні. Йдеться не лише про несумісність системи територіальних громад із системою адміністративних одиниць, а й про збереження основ ієрархії місцевої автономії, що було характерно для радянської моделі підпорядкованих рад усіх рівнів через недосконалість внутрішнього адміністративно-територіального устрою. Хоча всі обласні центри мають статус «міст обласного значення», є й інші менші «міста обласного значення», які за радянських часів визначалися як центри важкої промисловості.

Ці міста, незважаючи на відродження української економіки в пострадянський період, залишаються одержувачами прямих трансфертів з державного бюджету.

Висновки до розділу 1

Отже, територіальна громада є невід'ємною складовою системою місцевого самоврядування наряду з сільською, селищною, міською радою, сільським, селищним, міським головою, виконавчими органами сільської, селищної, міської ради. Територіальна громада села, селища, міста є первинним суб'єктом та основним носієм функцій і повноважень місцевого самоврядування.

Досвід іноземних держав, що використовували принцип укрупнення громад, підтверджує, що ці процеси можуть бути дуже довгими, але це ще більше актуалізує перший досвід укрупнення громад та формування відповідних стратегій, програм та проектів їх розвитку.

Розгортання процесів децентралізації і збільшення кількості стратегічних ініціатив, що спрямовані на підвищення спроможності територіальних громад в Україні, актуалізує потребу в адекватних теоретико-

методологічних та інструментальних засобах та підходах, які мають бути результативними в сучасних умовах

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1 Джерела фінансових ресурсів об'єднаної територіальної громади

Види надання громадських ресурсів. А оскільки в Об'єднаній територіальній громаді справді існує багато способів отримання фінансових ресурсів, їх джерела необхідно класифікувати, визначити особливості та розглянути альтернативні джерела мобілізації ресурсів, враховуючи низку обмежувальних факторів та напрямків використання.

Більша частина фінансування внутрішнього походження. Деякі ресурси (інвестиції, благодійна підтримка) можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми. Довгий час муніципалітети мали лише трансферти з державного бюджету із зовнішніх фондів.

Фінансові ресурси різних суб'єктів економіки можуть використовуватися для задоволення потреб ОТГ, зокрема органів місцевого та центрального самоврядування, приватних структур, фінансових установ та неурядових організацій, а також іноземних держав та міжнародних фінансових організацій. Фінансові ресурси можна класифікувати за різними критеріями: за територіальним походженням, регулярністю використання, економічним змістом, видом залучення.

- мають ті самі повноваження, що й міста обласного значення;
- мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

Тобто законом про державний бюджет на плановий рік затверджуються обсяги міждержавних трансфертів до бюджетів ОТГ. ОТГ отримали доступ до іншого зовнішнього фінансування. Рада об'єднаної територіальної громади має право включати місцеві та внутрішні позики до бюджету ОТГ, у

тому числі шляхом залучення позик (позик) у міжнародних фінансових організацій. З бюджету розвитку беруться кредити та надходять кошти на реалізацію інвестиційних програм (проектів) з розширення комунальної інфраструктури, використання ресурсозберігаючих технологій, створення, розширення чи оновлення довгострокових стратегічних об'єктів чи об'єктів, які відповідають до завдань міських рад, які орієнтовані на інтереси населення в їхніх громадах.

У багатьох ОТГ, де багато невирішених проблем, неможливо вирішити їх лише за рахунок внутрішнього фінансування. Отже, варто думати про вихід на кредитні ринки та залучення інвестицій та інших зовнішніх ресурсів. Важлива характеристика як для наявності певного фінансового ресурсу для місцевого соціально-економічного розвитку, так і для інтересу місця.

У 2017 році, наприклад, місцеві домогосподарства, які мають відношення до державного бюджету, у тому числі бюджети ОТГ, надаватимуть додаткову дотацію на витрати на освіту та охорону здоров'я та субсидію на освіту, передану з державного бюджету, окрім основної дотації, освіти. грант та медична допомога інфраструктурі об'єднаних територіальних громад. Тому слід звернути увагу на ті джерела фінансування місцевого розвитку, які можна використовувати багаторазово, особливо регулярно [21].

Нині серед різного роду джерел фінансування місцевого розвитку в економічному плані найбільш поширеними на практиці є ті, з яких можна отримати гроші. Рідше органи місцевої влади використовують механізм надання права власності чи власності чи спільної діяльності місцевої влади та суб'єктів господарювання, у тому числі приватних (державно-приватне партнерство, інвестиційні проекти, інноваційні науково-технічні програми тощо).

Відмінністю останнього критерію класифікації фінансових ресурсів місцевого розвитку – методу участі – є його складність, поєднання інших критеріїв. За цим критерієм виділяють такі джерела фінансування місцевого соціально-економічного розвитку:

- побутові;
- інвестиції;
- кредит;
- грант.

Прикладами бюджетних ресурсів вітчизняного походження є доходи від податків і зборів, продажу та оренди комунального майна. Ці джерела фінансування місцевого соціально-економічного розвитку можуть бути як поновлюваними, так і невідновними. Наприклад, надходження від оренди землі чи спільної власності відновлюються, оскільки не змінюють власника об'єкта, а ОТГ може отримувати їх на регулярній основі. Натомість доходи від продажу землі чи нерухомості не підлягають відновленню, а отже, не є стійкими. Такими якостями бюджетних ресурсів є отримання ресурсів місцевого та державного бюджетів, які спрямовані на фінансування потреб розвитку ОТГ і які не тягнуть за собою боргових зобов'язань.

Бюджетні джерела можуть створюватися як із внутрішніх коштів об'єднаної територіальної громади, так і із зовнішніх надходжень, зазвичай держава значно поповнює бюджет ОТГ, але втрачає право власності на актив та можливість продовжувати отримувати з нього дохід.

Використання певних видів внутрішніх бюджетних надходжень для фінансування певних ініціатив місцевого розвитку може виявитися гарною практикою (враховуючи, що успішна ініціатива чи проект може призвести до збільшення доходів внутрішнього бюджету). Прикладом такого підходу є використання доходів від здачі в оренду комунального майна для фінансування, наприклад, програм розвитку бізнесу [22].

Зовнішніми джерелами бюджету є державний бюджет. Зокрема, цільові дотації з державного бюджету можуть включатися до доходів зовнішніх бюджетів, також у рамках державних або регіональних цільових програм, інвестиційних проектів (програм) або фінансування проектів ОТГ з державного фонду регіонального розвитку. У державних бюджетах на 2016 та 2018 роки, наприклад, передбачалася державна підтримка об'єднаних

муніципалітетів, окремий рядок та окреме фінансування. Це рішення дозволило муніципалітетам отримати гарантоване фінансування своїх проектів. Наступна група ресурсів - інвестиції.

У світовій практиці було розроблено багато механізмів для розподілу витрат і ризиків реалізації місцевих проектів соціально-економічного розвитку між державним і приватним секторами, включаючи державно-приватне партнерство, податкові пільги для приватного сектора, поступки, місцеві гарантії тощо.

Розподіл субсидій ОТГ здійснюється за територією та чисельністю сільських жителів (постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.16 № 200 «Деякі питання дотування з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктура місцевої влади»).

Чим більша кількість сільських жителів та площа, тим вищий рівень дотації ОТГ. Дотація призначена для створення та модернізації інфраструктури об'єднаної територіальної громади та може бути спрямована на нове будівництво, реконструкцію та ремонт об'єктів інфраструктури форми комунальної власності (у тому числі на виготовлення проектної та містобудівної документації).

Місцеві органи влади також можуть використовувати кредити для фінансування розвитку своєї громади. Джерела кредиту для фінансування місцевого соціально-економічного розвитку мають багато потенційних переваг (можливість отримати значні фінансові ресурси, які можна повернути з часом), прискорення розвитку місцевої інфраструктури тощо), але також супроводжуються значними ризиками (можливі недоліки проекту у місцевих бюджетах та скорочення фінансування поточних витрат тощо) та певних труднощів у підготовці документів (наприклад, при отриманні кредиту у міжнародних фінансових організацій чи додаткових витрат на страхування проекту та його перевірку тощо).

Грантові кошти є окремим джерелом фінансування місцевого соціально-економічного розвитку. Сьогодні в Україні джерела грантів часто

мають вирішальне значення для фінансування різноманітних проектів місцевого розвитку. Гранти часто підтримують та підтримують інші джерела фінансування, включаючи інвестиції чи позики від міжнародних фінансових установ.

Джерелами фінансування місцевого соціально-економічного розвитку є ресурси, залучені в місцеву економіку для створення нових активів. Особливістю інвестування як джерела фінансування місцевого соціально-економічного розвитку є те, що воно надходить безпосередньо у реалізацію конкретного проекту, а не через бюджет ОТГ. Джерелами інвестицій можуть бути приватна власність або повністю або частково муніципальні. Закупівля кредитних коштів супроводжується відповідними борговими зобов'язаннями щодо строку погашення, платежів та повернення. При цьому кредитні кошти можуть залучати: безпосередньо раду ОТГ (позикові кошти додаються до бюджету ОТГ і розподіляються в межах її видатків), комунальні підприємства (отримання, розпорядження, обслуговування та погашення боргів), приватні установи (рада) надати гарантії по кредиту).

Грантова підтримка може бути як у формі грошових коштів (безповоротних грантів), так і у вигляді консультаційних послуг, обладнання та матеріалів, які надаються українським бенефіціарам на безповоротній основі. Залежно від сфери інтересів донора вони поділяються на вузькоспеціалізовані (підтримка в чітко визначених сферах діяльності, таких як Глобальний екологічний фонд) та універсальні (чиї пріоритети мають різні соціальні проблеми). Донори бувають національними та міжнародними через територіальні кордони. Хоча всі зацікавлені в міжнародній технічній допомозі, не забуваймо про вітчизняних донорів. Крім того, українські організації можуть впроваджувати так звані субгранти у власні програми та масштабні проекти. Так працює, наприклад, Український фонд соціальних інвестицій, який на конкурсній основі перерозподіляє гроші іноземних фінустанов.

В українській практиці фінансування місцевого соціально-економічного розвитку є найпоширенішим бюджетним механізмом, у тому числі з оренди та продажу комунального майна. З іншого боку, механізми інвестиційного кредитування використовуються рідко, в основному через несприятливий інвестиційний клімат як на державному, так і на місцевому рівнях, законодавчі обмеження та погану кредитоспроможність більшості українських міст.

Існує практика, що місцева влада використовує демонстрації у вищих органах влади в основному для залучення зовнішніх бюджетів для постановки гострих соціально-економічних проблем у цій місцевості, які вони не можуть вирішити самостійно (що в свою чергу робить таку територію привабливою для інвестицій).

Якщо вас турбує питання залучення позабюджетних коштів для фінансування місцевого розвитку, працюйте над створенням позитивного іміджу території та формування її привабливої «кредитної історії». У той же час, щоб фінансувати великі проекти, необхідно залучати кошти з кількох джерел. Наприклад, можна використовувати бюджетні гранти – кошти, надані для фінансування потреб місцевого розвитку у вигляді міжнародної технічної допомоги, грантів міжнародних донорських організацій, благодійних внесків та пожертв. Гранти також можна розглядати як засіб розвитку місцевої економіки через проекти корпоративної соціальної відповідальності, тобто ініціативи місцевого розвитку, які підтримуються інституціями приватного сектору, що працюють у регіоні. Немає ресурсів і кредитів на будівництво спеціальної промислової зони, щоб отримати додаткові інвестиції в економіку або згодом інвестувати в туризм і забезпечити надходження до бюджету у вигляді туристичних зборів, що може залучити додаткові ресурси для громади.

Наступний приклад – мобілізація коштів на реалізацію проекту переможця конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування» 2016 при ОТГ. Іршанська сільська рада об'єднаної територіальної громади Хорошівського

району Житомирської області «Формування медицини об'єднаної територіальної громади в умовах децентралізації та реформування медичної сфери». Наприкінці 2015 року амбулаторія загальної практики в Ірші переживала періоди стагнації та занепаду, що призводило до соціальної напруги в громаді та загострювало ситуацію до соціального вибуху. З ініціативи сільського голови, депутатського корпусу сільської ради Іршанської ОТГ та громадськості створено ініціативну групу, яка допоможе розробити стратегію освіти та розвитку медицини в громаді.

Іршанська сільська рада уклала договір із сільським підприємством про оренду сучасного автомобіля швидкої допомоги. Спецавтомобіль передали Центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф для забезпечення потреб медиків.

Транспортний засіб використовується лікарями для надання невідкладної допомоги жителям громади цілодобово та щоденно, а оренда оплачується громадою. Наступним кроком стало рішення депутатів Іршанської сільської ради, підтримане мешканцями громади – створення комунального закладу охорони здоров'я «Іршанський центр первинної медико-санітарної допомоги».

Кошти взяті з Державного фонду регіонального розвитку в рамках співфінансування з місцевим бюджетом Іршанської сільської ради на капітальний ремонт приміщення (тепловий ремонт, встановлення металопластикових вікон, будівництво двосхилим даху, заміна с. електрика, внутрішній ремонт офісів та санвузлів тощо.). Загальною проблемою багатьох громад, зокрема ОТГ, є те, що часто не вдається насититися.

2.2 Бюджетні механізми фінансування розвитку об'єднаної територіальної громади

Податки та збори є механізмом фінансування місцевого соціально-економічного розвитку за рахунок надходжень до бюджету ОТГ. Згідно з

Фінансовим положенням, ОТГ отримують 80% податку на доходи фізичних осіб, який є основним джерелом їхнього бюджету, а також інші доходи: акциз (8%), податок на майно, податок з фізичних осіб, збір за паркування, туристичний збір, оплату плата за адміністративні послуги, 35% екологічного податку, 40% орендної плати за користування лісовими ресурсами та водою, 10% орендної плати за користування надрами (крім нафти, природного газу, газового конденсату); Плата за ліцензії та державну реєстрацію, штрафи та пені тощо.

Продаж комунального майна є механізмом передачі права власності у комунальну власність. Під механізмами фінансування розуміють специфічне поєднання методів та інструментів накопичення, розподілу та використання фінансових ресурсів. У практиці місцевого розвитку використовується багато різних механізмів фінансування. Деякі з них є універсальними, тобто їх можна використовувати в багатьох країнах для вирішення найрізноманітніших соціально-економічних проблем, інші є особливими, тобто їх можна використовувати лише для вирішення конкретних проблем. Успіх реалізації відповідних ініціатив у сфері місцевого соціально-економічного розвитку ОТГ значною мірою залежить від раціонального вибору механізмів фінансування. чи на міському рівні кошти за рахунок використання їх невичерпних ресурсів. У розвинених країнах цей механізм використовується досить обмежено, оскільки усвідомлюють повноту такого способу забезпечення доходів бюджету. В Україні ж значна частина невикористаної землі та нерухомого майна перебуває у комунальній власності.

Оренда комунального майна — це механізм, який передбачає тимчасову передачу у власність та користування комунальним майном. Від здачі в оренду комунального майна міський бюджет отримує значно менше доходів, ніж від його продажу, але він відновлюється і не призводить до втрати права власності на це майно. Як у міжнародній, так і в українській практиці найпоширенішою формою використання цього механізму є

довгострокова та середньострокова оренда землі. На жаль, немає програм чи принципів управління комунальною власністю.

Державні цільові програми – це механізм збору коштів із центрального бюджету для вирішення проблем у конкретній галузі чи сфері, які визнані пріоритетними на загальнодержавному рівні та мають системний характер, тобто щонайменше перешкоджають стабільному соціально-економічному розвитку країни. або інші країни декілька територіальних одиниць у ньому. Разом з центральним урядом органи місцевого самоврядування можуть ініціювати та спільно реалізовувати такі програми та мобілізувати додаткові кошти з центрального бюджету для вирішення важливих місцевих проблем. Наприклад, дитячий церебральний параліч «Питна вода України» на 2011-2020 роки, державна цільова програма радіаційного та соціального захисту населення м. Жовті Води на 2013-2022 роки, державна цільова соціальна програма розвитку інфраструктури спорту та туризму. в Україні у 2011-2022 рр. тощо.

Місцеві цільові програми — це механізм планування та управління місцевим розвитком, який у тій чи іншій формі використовується в більшості частин світу (більш відомий у міжнародній практиці як стратегія територіального та галузевого розвитку). Особливістю цього механізму є те, що цільові програми міста дають змогу планувати не лише відповідні видатки міських бюджетів, а й додаткові кошти у вигляді цільових трансфертів з державного бюджету, доходів від державно-приватного партнерства чи концесії, інвестиції, позики тощо для збільшення доходів місцевого домогосподарства. Фінансування проектів з Державного фонду регіонального розвитку - механізм реалізації інвестиційних програм та проектів регіонального розвитку (у тому числі проектів співпраці та добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування), спрямованих на регіональний розвиток, інфраструктуру, індустриальні та інноваційні парки та пріоритети в національна стратегія регіонального розвитку та відповідні стратегії регіонального розвитку. Програми та проекти, що

здійснюються за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку, підлягають співфінансуванню з місцевих бюджетів у розмірі 10%. Проект регіонального розвитку має передусім орієнтуватися на розвиток інфраструктури, підприємництва з метою досягнення мультиплікаційного ефекту.

Виникає парадоксальна ситуація: в умовах невеликої активності приватних інвесторів, гострої потреби в розвитку інфраструктури, модернізації (особливо - енергетики) шкіл, садочків, медичних закладів заплановані бюджетні інвестиції другий рік поспіль не вичерпані повністю, не орієнтований на розвиток.

При цьому, за даними Мінрегіону, показник використання коштів ДФРР у 2018 році дещо покращився (порівняно з 2015 роком, коли з запланованих 4,99 млрд залишилося невикористано 0,61 млрд грн), але залишився незадовільним. Близько 30% інвестиційних програм та проектів, поданих до Міжвідомчої комісії, які подали заявки на отримання коштів з Державного фонду розвитку села, не відповідали умовам та критеріям відбору, встановленим урядом. У 2018 році близько 20% коштів Державного фонду розвитку села регіони спрямували на навчальні заклади, майже 30% – на заклади охорони здоров'я, системи водопостачання та водовідведення, дорожньої інфраструктури. Йшлося не про будівництво навчальних закладів, наприклад, а про капітальний ремонт, заміну вікон, труб тощо.

На розвиток ОТГ у ДФРР у 2018 році було виділено 185,3 млн грн, касові витрати склали 170,8 млн грн. З 80 проектів виконано 85%, з них найбільша частка в закладах освіти – 67,6%, водопостачання та водовідведення. Перший заступник міністра регіонального розвитку В'ячеслав Негода наголосив: «Регіони мають бути активнішими у цьому питанні, місцева влада має брати на себе більше відповідальності, адже йдеться про проекти, які покращують умови життя людей у регіонах, а не забивають діри. Тому проекти розвитку повинні мати пріоритет».

Співпраця територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво) – це механізм місцевого розвитку та його фінансування, заснований на співпраці між територіальними громадами та спрямований на забезпечення їх сталого розвитку шляхом об'єднання ресурсів різних муніципалітетів. Цей механізм все частіше використовується, оскільки дає змогу об'єднати зусилля різних органів місцевого самоврядування для вирішення проблем місцевого розвитку, які виходять за межі повноважень та можливостей конкретної громади. Міжмуніципальне співробітництво (ММС) може здійснюватися в різних формах: у формі договорів про співпрацю між містами чи територіями, шляхом створення спільного координаційного пункту чи комунального підприємства. Воно може здійснюватися на основі проекту або мати регулярний і довгостроковий характер.

Найважливіші функції ММС:

- наявність партнерів - залучення двох або більше органів місцевого самоврядування, які співпрацюють один з одним;
- учасники погоджуються працювати разом і надавати певні ресурси для досягнення взаємної вигоди, яка була б недосяжною у разі їх самостійної (ізольованої) діяльності;
- Спільні зусилля можуть стосуватися однієї або кількох галузей, які
- належать до певної компетенції місцевого самоврядування;
- Співпраця має свою ціну для кожного з партнерів ОМС: вона вимагає зусиль, фінансування та спільного використання ресурсів (персонал, земля, обладнання, будівлі тощо);
- ММС є результатом свідомого рішення, а не просто механічного виконання відповідних нормативних актів. Угода про співпрацю є добровільною, вона не вимагається законом, хоча в деяких випадках закон може наполегливо рекомендувати або навіть заохочувати місцеві органи влади до співпраці;
- Нові переваги для партнерів ММС можуть бути різними, наприклад: створення ресурсів для надання послуг, які недоступні невеликим населеним

пунктам, економія коштів при наданні послуг, покращення якості послуг, краща координація в плануванні майбутнього розвитку, ефективна та прозора політика розвитку;

- співпраця не є фрагментарною - вона розрахована на певний період і в більшості випадків обумовлена постійним договором без фіксованого терміну дії;

- немає постійного делегування повноважень від органів місцевого самоврядування; Муніципалітети зберігають непрямий контроль над рішеннями та послугами, які є результатом співпраці [23, с. 17-28].

Проте недостатня спроможність міст забезпечити таку співпрацю необхідними ресурсами зумовлює її переважно декларативний характер.

2.3 Інвестиційні, грантові, та кредитні механізми фінансування проектів місцевого соціально-економічного розвитку

Під інвестиційним потенціалом територіальної громади ми пропонуємо обсяг ресурсів інвестиційного фонду можливості (природні, соціальні, фінансово-економічні, інституційно-адміністративні тощо) для вирішення територіальних проблем.

Фактично йдеться про можливість стимулювати інвестиції для розвитку місцевої громади, можливість цілеспрямовано трансформувати потік інвестиційних коштів. Інвестиційний потенціал – це не простий, а в певному сенсі регулярний збір потенційних інвестиційних ресурсів, який локалізований на території, дозволяє досягти синергетичного ефекту при їх використанні.

Аналіз інвестиційного потенціалу регіону пов'язаний із зростанням інвестиційного попиту регіональних економічних одиниць у вигляді інвестиційних потреб, інтересів і пріоритетів, що є основою інвестиційних проектів і програм соціально-економічного розвитку регіону. Водночас інвестиційний потенціал – це взаємопов'язана система організованих

інвестиційних інтересів, інвестиційних потреб і пріоритетів різних інвестиційних одиниць регіону, що формує загальний інвестиційний попит на регіональному ринку на основі стратегічних цілей соціально-економічного розвитку.

У контексті територіальних громад концепцію їхнього інвестиційного потенціалу слід розглядати з точки зору ресурсів і можливостей, які можна мобілізувати для розвитку потоку інвестицій для розвитку спільної (громади) і іншої власності підприємств і інфраструктури: Право на надання майнових послуг на засадах державно-приватного партнерства, забезпечення виконання завдань територіальних органів влади як адміністративно-територіальних одиниць, у сферах державних установ, освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, навколишнього середовища, тощо .

Низка факторів є складовими інвестиційного потенціалу місцевого самоврядування на національному, регіональному та місцевому рівнях. Важливою складовою інвестиційного потенціалу місцевого самоврядування, якому не приділяється достатньої уваги, є ступінь лібералізації дозвільних процедур. Цей елемент стає особливо актуальним далеко від попередніх в Україні, за сприятливих умов для ведення бізнесу.

Вимогою сучасних реалій є розробка ефективного механізму управління інвестиційними можливостями в регіоні, що визначає пріоритетні напрями інвестицій з урахуванням економічних особливостей регіону чи окремих громад, раціональний вибір джерел інвестування. інвестиційні ресурси.

Реформа децентралізації в Україні сприяє збільшенню інвестиційного потенціалу об'єднаних територіальних громад шляхом розширення їх бюджетної самостійності, надання додаткових джерел надходжень до бюджету, можливостей залучення кредитів, фінансової підтримки з державного бюджету у вигляді інфраструктурних субсидій. - Економічний розвиток громад, розширення можливостей міжнародної технічної допомоги, залучення міжнародних фондів тощо. Проте ці можливості стосуються

об'єднаних територіальних громад. Станом на 1 червня 2018 року в Україні створено 615 таких громад, що об'єднують лише 19,7% наявних до реформи сільських, селищних та міських рад. У Львівській області створено 25 об'єднаних територіальних громад, до яких увійшло 15,5% територіальних одиниць адміністративного рівня, доступних для об'єднання.

Загалом практика нарощування та використання інвестиційного потенціалу на рівні територіальних громад у майбутньому свідчить про досить низькі можливості мобілізації місцевих бюджетів на інвестиційні цілі. За даними Департаменту фінансів Львівської ОДА, у 2016 році на капітальні видатки в області було витрачено 3,5 тис. грн. коштів місцевого бюджету, що становило 15,0% їх видатків. При цьому частка капітальних видатків у загальних видатках місцевих бюджетів становила понад 20% лише у бюджетах Львова (31%), Трускавця (21%), а також у 15 об'єднаних територіальних громадах. У бюджетах 24 міст та районів області цей показник не перевищував 10% (крім Пустомітів – 19%; Кам'янки-Бузької – 13%), коливаючись від 3% до 10%. Тобто потенційне джерело інвестиційного потенціалу територіальних громад, наприклад надходження власного бюджету, фактично не може перевищувати 10%. Вищі показники капітальних видатків у бюджетах об'єднаних територіальних громад пояснюються тим, що у 2016 році вони отримували дотації на стимулювання соціально-економічного розвитку з державного бюджету, що не можна вважати стабільним джерелом надходжень до бюджету. Свідченням цього, зокрема, є те, що чотири з 15 об'єднаних територіальних громад Львівщини не пообіцяли коштів на розробку бюджету-2017 через відсутність відповідних бюджетних ресурсів.

За таких умов іноземні інвестиційні позики відіграють важливу роль у задоволенні найнагальніших потреб місцевих громад. При цьому необхідно звернути увагу на наявність низки проблем у розвитку та використанні інвестиційного потенціалу територіальних громад.

Виділяють наступні основні проблеми:

- низька управлінська спроможність, ефективність управлінської діяльності місцевого самоврядування.

- Відсутність стимулів для впливу на потенційних інвесторів.

- Відсутність або низька якість програм розвитку територій, розроблених органами управління територіальної громади.

- низька активність сприяння органам місцевого самоврядування у сфері залучення інвестицій; Виходячи з цього, вважаємо за необхідне звернути увагу на вдосконалення механізму реалізації інвестиційного потенціалу територіальних громад, акцентуючи увагу на ролі та місці управлінського впливу. Головною метою управлінської діяльності для інвесторів має бути сприяння заохочення їх діяльності, зокрема використання державно-приватного партнерства, партнерства на основі громад, партнерства місцевих громад, розробка ефективних програм інвестування та розвитку, зокрема, дозволити залучення зовнішніх джерел фінансування.

Що стосується інвестиційного потенціалу, то основний акцент місцевої влади має бути на її позиції щодо інвесторів, що дозволить їм робити вибір на користь конкретної місцевої громади. Особливу увагу слід звернути на необхідність управлінського впливу на органи управління громади з метою згладжування негативних факторів, що впливають на інвестиційний потенціал, та перетворення його на сприятливі можливості для реалізації потенціалу. Викладене дає підставу для розгляду інвестиційного потенціалу місцевої громади в контексті ресурсно-інституційного підходу, тобто як сукупності факторів місцевої громади і, які можуть бути задоволені зусиллями місцевої влади для ефективного управління її інвестиційними потребами. На жаль, за сучасних умов формування доходів бюджету та міжбюджетних відносин можливості використання коштів місцевого бюджету на інвестиційні цілі значно обмежені. Така ситуація вимагає активізації зусиль керівництва місцевого самоврядування щодо залучення внутрішніх інвестиційних резервів, а також створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій для вирішення проблем соціально-

економічного розвитку громад. Продовження досліджень у цьому напрямку матиме велике практичне значення.

Міжнародна технічна допомога — це ресурс, що надається за міжнародними договорами донорами (урядами іноземних держав, уповноваженими ними органами, а також міжнародними організаціями) на безповоротній основі для вирішення пріоритетів соціальної трансформації та економічного розвитку. Приклад маленького містечка наведено в Рахові, що характерно як для великого міста, так і для проблем комунального господарства ОТГ, а також різниці в інвестиціях для вирішення давно назрілої проблеми. Одним з них є тепlopостачання, яке вирішили передати конденсаційні котли, обладнання, тепломережі закритим розподільникам ТОВ «Біотес» на 25 років. Починаючи з опалювального сезону 2015-2016 років, ТОВ уклало 460 договорів, якими охоплено 800 споживачів, які опікуються теплом своїх будинків, а також близько 30 організацій та установ. Компанія планує ввести в експлуатацію електростанцію, яка буде працювати на біомасі (тирса, шматки деревини), замінить старі тепломережі і мережі. у вигляді майна, робіт чи послуг, інтелектуальної власності і фінансових ресурсів. Цей механізм відіграє важливу роль у задоволенні потреб економічного розвитку багатьох сфер країн, що розвиваються або трансформуються.

Основними характеристиками донорів, які слід враховувати при виборі донора, є наступні: Це сфери його фінансування. Географія інтересів. Тип одержувачів гранту. Сфери фінансування - найбільш поширені сфери діяльності. Наприклад, екологія і охорона природи (особливо охоронювані території, контроль забруднення), демократичні реформи (участь, розвиток третього сектору), медіа комунікація тощо. Як правило, грантодавець фінансує проекти за чітко визначеною тематикою (або на постійній основі, або через конкретну програму фінансування). Географія інтересів – сфери, де донор фінансує певні ініціативи. Хоча більшість донорів у всьому світі працюють на місцевому рівні – фінансують проекти лише у своїй країні,

багато донорів виявили зацікавленість у Східній Європі (або колишньому Радянському Союзі) та Україні. Різні джерела фінансування в рамках цих програм і зазвичай обмежують тип одержувачів грантів, наприклад громадські організації, органи місцевого самоврядування, науково-дослідні інститути тощо. Багато донорів позитивно ставляться до співфінансування грантів за умови, що хтось інший співфінансує той самий проект або збирає місцеві кошти.

Багато центральних органів виконавчої влади України публікують інформацію про проекти міжнародної технічної допомоги, зокрема Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. Міністерство молоді та спорту України Міністерство інфраструктури України. Департамент конкурентоспроможності Харківської обласної державної адміністрації щотижня подає оновлену інформацію про конкурси грантів на сайті Вінницької обласної асоціації місцевих органів влади.

Донорську підтримку, як правило, можна отримати на конкурсній основі. Оголошення про можливість подачі заявок публікуються на сайтах відповідних посольств чи донорських організацій чи вищезгаданих українських ресурсних центрів. Це спрощує пошук, у тому числі представників спільноти.

На сайті Вінницької облдержадміністрації в розділі «Зовнішньоекономічна діяльність» у розділі «Міжнародні програми-організації» розміщена інформація про поточні гранти, проекти та програми з грантами.

Велику кількість корисної інформації можна знайти на сайті Ресурсного центру «Група некомерційних організацій України – Інформаційний портал». Європейський Союз доступний англійською мовою на сторінці Європейської комісії (<http://ec.europa.eu/>) (Європейська комісія / Міжнародне співробітництво Розвиток / Фінансування / Фінансування / Конкурс пропозицій Повідомлення про закупівлі) ([http:// welcomeurope.com/](http://welcomeurope.com/)),

де представлено понад 450 європейських програм фінансування, а також методологія складання проектів відповідно до вимог ЄС [24, с. 22-26].

Можливості для громад регіони особливо висвітлені в міжнародних програмах, створених за останні два роки на підтримку реформ децентралізації і нових громад, які почали працювати в Україні.

- Результати децентралізації USAID Програма ефективності – 65 млн доларів;

- програма ЄС «U-Lead» на суму 99 млн євро;

- Проекти Ради Європи, Королівства Швеції, Королівства Данії, Королівства Нідерландів, Швейцарської Конфедерації, Фінляндії та Канади – понад 26 млн євро.

Запорукою успіху на таких тендерах є підготовка проектної заявки, яка відповідає вимогам донора. З першого разу зробити це непросто, оскільки це вимагає певного розуміння логіки донора навичок підготовки програми. І тут може стати в нагоді досвід місцевих чи регіональних НУО, які працюють з донорами, вміють писати проектні заявки. Конкурсні проекти можуть бути створені у співпраці з НУО місцевого самоврядування, які можуть отримувати фінансування від донорів.

Іншим важливим фактором є відповідність проектної заявки стратегічному плану розвитку громади чи регіону (тобто наявність такої програми є аксіомою). Донори, як правило, віддають перевагу програмам розвитку, які мають високий потенціал життєздатності після завершення донорського фінансування.

Ендаумент – це цільовий фонд для некомерційного використання, який, як правило, фінансує організації, ініціативи у сфері освіти, охорони здоров'я чи культури, який фінансується за рахунок благодійних пожертв. Цей механізм фінансування місцевих потреб соціально-економічного розвитку, особливо потреб у розвитку робочої сили, широко використовується в економічно розвинених країнах.

Завдяки гранту місто Долина отримало Європейський сертифікат енергетичного менеджменту – перший міжнародний стандарт у Європі. Карпатське місто успішно пройшло сертифікаційний аудит за стандартом ISO 50001. Відповідно до вимог стандарту «Системи енергоменеджменту» 2011 року. Долина – єдине місто в Україні, яке повністю перейшло на автономне опалення. Він використовує сонячну енергію для зменшення викидів вуглекислого газу. Місто отримало фінансування від Європейського Союзу на заміну твердопаливних котлів, вікон та ізоляції.

Завдяки енергоефективності в усіх садочках міста реконструйовано систему гарячого водопостачання, встановлено сонячні батареї. Так, вода дошкільних закладів нагрівається переважно сонцем. У рамках проекту ЄС міська влада розробила стратегію розвитку енергетики до 2020 року (зобов'язана скоротити викиди парникових газів на 20%, використання традиційної енергії на 20%), відповідно, збільшити використання альтернативних джерел енергії. Торік у місті розпочали проект із утеплення фасадів багатоквартирних будинків. На 30% квартир у долині буде витрачено понад 1 млн грн. 80% цих коштів – з міського бюджету ЄС, а решту оплачують мешканці [25].

Для прискорення процесу залучення коштів в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду необхідно внести відповідні зміни до Податкового та Бюджетного кодексів щодо надання податкових пільг та державних пільг донорам. Лідерам громади необхідно бути ініціативними і постійно, але тактовно, висловлювати власні ідеї, створювати інформаційні можливості, запрошувати місцевих іммігрантів, місцевих знаменитостей, що може призвести до їхньої підтримки (не тільки фінансово).

Проекти корпоративної соціальної відповідальності. Глобальний договір ООН окреслює ключові питання в 10 сферах, які необхідно вирішити бізнесу. Одним із пріоритетів є розвиток сфер присутності. Це добровільні ініціативи приватних підприємств щодо здійснення неприбуткової діяльності, спрямованої на соціально-економічний розвиток населених

пунктів та територій, які охоплюються цими підприємствами. Більшість із цих програм спрямовані на реалізацію соціальних ініціатив, але також можливе фінансування певних потреб місцевого економічного розвитку.

Міжнародний посібник із соціальної відповідальності ISO-26000 визначає «корпоративну соціальну відповідальність» як відповідальність організації за вплив на її рішення діяльність суспільство через прозору та етичну поведінку, що сприяє сталому розвитку.

Найбільший освітній подарунок – Фонд А. Нобеля. За заповітом спадкодавця 212 млн. дол. Доходи США від продажу його майна були вкладені в цінні папери, а науковцям нараховують бонуси у відсотках від прибутку. Сьогодні активи фонду сягають 500 мільйонів доларів. Досить, щоб дати щонайменше 1 мільйон доларів кожному переможцю. Трастові фонди Гарвардського, Єльського, Принстонського та Стенфордського університетів трохи менші. Часто це навіть ціла система фондів, кожен з яких має свою стратегічну мету використовувати кошти, зібрані з пожертв. Так, приріст останнього в Гарвардському університеті за 2009-2014 рр. склав 7,74 млрд дол. США, Єльський – 7,57 млрд, Принстон – 8,38 млрд дол. США. здоров'я населення добробут; враховує очікування зацікавлених сторін. Відповідає чинному законодавству Відповідає міжнародним стандартам поведінки. інтегрована в діяльність всієї організації в практику її відносин. Краудфандинг – це колективна співпраця людей, які добровільно об'єднують свої гроші чи інші ресурси, зазвичай через Інтернет, для підтримки зусиль інших людей чи організацій [26, с. 220].

Грантовий компонент входить до Програми Європейської політики сусідства, до якої входять такі країни, як Алжир, Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Молдова, Марокко, Сирія, Туніс та Україна. Допомога ЄС на 2007-2013 роки надається в рамках Інструменту партнерства Європейського сусідства. Зокрема, в рамках Програми кризових інвестицій передбачено грантове фінансування для пільгових кредитів інвестиційних програм у країнах-партнерах. Гранти

надаються для залучення додаткових кредитів, у тому числі від Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку та фінансових установ держав-членів, які відповідають пріоритетам ЄС. Гранти зазвичай супроводжують позики від міжнародних фінансових установ для підтримки економічних реформ, таких як інфраструктурні проекти, насамперед у енергетичному, екологічному та транспортному секторах.

Програми, які можуть підтримуватися міжнародними донорськими організаціями, часто мають такі вимоги:

- Співфінансування з місцевих джерел.
- Розвиток партнерства. Залучення до реалізації проектів усіх зацікавлених сторін - уряду, громадських організацій, представників бізнесу.
- Можливість продовжити фінансування проектів через гранти.

Реалізація грантових програм зазвичай включає такі етапи:

Гранти від міжнародних донорських організацій

- Оголошення про тендер (перераховані пріоритети проекту і перелік можливих дій, вимоги до претендентів, структура заявки проекту і вимоги до бюджету

- кошторис проекту, перелік необхідних заявок, терміни прийняття та обговорення проекту.

- Безпосередній прийом проектних заявок донорською організацією.

- Обговорення поданих проектних заявок на засіданні Програмної ради або іншого органу донорської організації, уповноваженого приймати рішення за результатами такого обговорення.

- Прийняття рішень щодо фінансування відібраних проектів (учасники відповідного тендеру інформуються листом про результати обговорення їхніх проектних пропозицій, а інформація про переможців додатково публікується на сайтах міжнародних донорських організацій).

- Підписання грантової угоди з реалізаторами основного проекту, зазначеного в проектних заявках (грантова угода відображає обов'язки

грантоотримувача за проектом; вимоги донорської організації з управління грантом; встановлює остаточний бюджет;

- реалізація проекту);
- реалізація проектів, тобто виконання запланованих заходів, їх фінансування;
- досягнення результатів;
- Подання бенефіціаром описових і фінансових посередників (повинно містити інформацію про хід певного етапу проекту з прямим описом;
- результати окремих заходів і остаточний (повинен містити опис досягнень і впливу)
- проект звітів;
- Моніторинг і оцінка кінцевих результатів реалізації проекту (включаючи участь у проектній діяльності, аналіз представленої і фінансової звітності, відвідування організацій, зустрічі з персоналом проекту і через них.
- колеги):

Грантові програми міжнародних донорських організацій загалом позитивно впливають на місцевий економічний розвиток. Їх переваги в основному полягають у такому:

- підвищення конкурентоспроможності юрисдикцій – отримувачів грантів, оскільки вони конкурують між собою за отримання грантових коштів, а отже й за нові інвестиції, робочі місця, мешканців і туристів;
- посилення інвестиційних позицій міста та збільшення його можливостей у залученні інших зовнішніх ресурсів (позик, розміщення муніципальних облігацій);
- гармонізація ідей і намірів ключових гравців у сфері місцевого економічного
- розвитку місцевих органів влади, бізнесу, громадськості через вимогу міжнародних донорських організацій будувати партнерства при реалізації проектів;

- отримання грантів на безповоротній основі потенційно надає місцевим органам влади потужний інструмент для впливу на місцеву економіку, не обмежує їх майбутніми зобов'язаннями щодо повернення отриманих ресурсів та не збільшує боргове навантаження на місцевий бюджет.

Недоліки грантового механізму фінансування місцевого економічного розвитку передусім такі: переорієнтація політики у сфері місцевого економічного розвитку відповідно до програмних пріоритетів міжнародних донорських організацій, які можуть не узгоджуватись із місцевими потребами.

Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку:

- співфінансування грантових проектів з місцевих джерел може призводити до зменшення обсягів фінансування інших важливих проектів і програм;
- формування в місцевих органах влади, інших грантоотримувачів залежності від грантових ресурсів і пасивність у використанні інших механізмів фінансування місцевого економічного розвитку [28].

Також слід мати на увазі, що отримання грантів зазвичай вимагає значних попередніх інвестицій від місцевих органів влади, зокрема в розвиток інституційної спроможності грантоотримувачів, підготовку проектних пропозицій, налагодження ефективної системи врядування. З одного боку, це позитивно впливає на потенціал органів місцевого самоврядування, а з іншого – обмежує їхні можливості залучати грантові ресурси. Значна кількість муніципалітетів позбавлена доступу до цього механізму через брак досвіду та знань, необхідних для підготовки проектних заявок, а також здійснення подальшого проектного менеджменту.

Світова практика свідчить про те, що значну частину фінансування на реалізацію основних ініціатив у сфері місцевого економічного розвитку міста отримують за рахунок участі в різноманітних програмах і проектах, які підтримують місцеві та міжнародні донорські організації. Водночас в

економічно розвинутих країнах грантові кошти становлять невелику частку у фінансуванні економічного розвитку міст.

Натомість у країнах, які перебувають в стані трансформації, та країнах, що розвиваються, де доступ до інших джерел фінансування або обсяг фінансів є обмеженими, саме грантові кошти часто мають вирішальне значення для інтенсифікації місцевого економічного розвитку. Більшість грантових програм включає не лише виділення коштів безпосередньо на реалізацію ініціатив з місцевого економічного розвитку, але й проведення навчань та консультування щодо їх ефективної реалізації. Значна увага також приділяється підтримці соціальних ініціатив (будівництво центрів громад, бібліотек тощо), які зміцнюють потенціал місцевих громад у реалізації ініціатив з місцевого економічного розвитку [29].

Гранти від міжнародних донорських організацій загалом мають позитивний вплив на місцевий економічний розвиток. Їх переваги в основному полягають у наступному:

- Підвищити конкурентоспроможність грантових органів, оскільки вони конкурують між собою за гранти і, отже, нові інвестиції, робочі місця, резидентів і туристів.

- Зміцнення інвестиційної позиції міста. Підвищення його спроможності залучати інші зовнішні ресурси (кредити, розміщення муніципальних облігацій).

- Гармонізація ідей та намірів головних гравців місцевої економічної сфери

- розвиток органів місцевого самоврядування, бізнесу, суспільства, зумовлений вимогою міжнародних донорських організацій налагодити партнерство у реалізації програми;

Безкоштовні гранти надають потенційним органам місцевого самоврядування потужний інструмент впливу на місцеву економіку, не обмежують їхні майбутні ресурсні зобов'язання та не збільшують борговий тягар місцевого бюджету.

Недоліками грантового механізму фінансування місцевого економічного розвитку, перш за все, це орієнтація політики місцевого економічного розвитку відповідно до програмних пріоритетів міжнародних донорських організацій, які можуть не задовольняти місцеві потреби.

Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку.

- Співфінансування грантових програм з місцевих джерел може призвести до скорочення фінансування інших важливих проектів і проектів;

- Розвиток залежності від грантових ресурсів в органах місцевого самоврядування, пасивність інших грантоотримувачів та використання інших механізмів фінансування місцевого економічного розвитку [28].

Слід мати на увазі, що отримання грантів зазвичай потребує значних початкових інвестицій з боку місцевих органів влади, зокрема у розвиток інституційної спроможності грантоотримувачів, підготовку проектних пропозицій та створення ефективної системи управління. З одного боку, це позитивно впливає на потенціал органів місцевого самоврядування, а з іншого - обмежує їх можливості залучати дотації. Значна кількість муніципалітетів позбавлена можливості використовувати цей механізм через відсутність досвіду підготовки проектних заявок, а також необхідного досвіду для подальшого управління проектом.

Світова практика свідчить, що значну частину фінансування реалізації основних ініціатив у сфері місцевого економічного розвитку міста отримують за рахунок участі у різноманітних програмах та проектах за підтримки місцевих і міжнародних донорських організацій. При цьому в економічно розвинених країнах гранти становлять незначну частину фінансування економічного розвитку міст.

Навпаки, у країнах, що розвиваються та розвиваються, де доступ до фінансування чи інших джерел фінансування обмежений, часто є гранти, які дуже важливі для активізації місцевого економічного розвитку. Більшість грантових програм включають не лише пряме фінансування ініціатив місцевого економічного розвитку, а й навчання та консультації щодо їх

ефективної реалізації. Значна увага приділяється також підтримці соціальних ініціатив (будівництво будинків культури, бібліотек тощо), які зміцнюють спроможність місцевих громад реалізовувати ініціативи місцевого економічного розвитку [29].

Гранти від міжнародних донорських організацій відіграли важливу роль у трансформації економіки Центральної та Східної Європи, розробці політики місцевого економічного розвитку та впровадженні потенціалу. Грантові ресурси виявилися ефективним інструментом для підтримки мікропідприємництва в областях, де відбулися масштабні структурні реформи, зокрема в Польщі, Словаччині, Східній Німеччині та інших країнах регіону. Ці країни отримали гранти від численних міжнародних донорських організацій. Більше того, деякі з них в основному орієнтовані на фінансування проектів, спрямованих на вирішення економічних і соціальних проблем. Таким чином, Фонд Євразія спрямовує свою грантову підтримку на такі напрямки: посилення співпраці між державним, приватним та державним секторами для усунення перешкод для розвитку бізнесу. Допомога місцевим соціальним підприємствам і організаціям по боротьбі з бідністю. Допомога місцевим партнерам і підприємцям у вирішенні проблем з використанням місцевих ресурсів. надання жінкам, людям з особливими потребами, трудовим мігрантам можливості реалізувати свої економічні права тощо.

Інші міжнародні донорські організації зосередилися на розбудові громадських ініціатив та підтримці неурядових організацій як партнерів з місцевою владою. Гранти на впровадження політики місцевого економічного розвитку від міжнародних донорських організацій. Наприклад, мережа фондів відкритого суспільства підтримує розвиток інфраструктури відкритого суспільства шляхом реформування соціально-економічних систем приймаючих країн.

Деякі міжнародні донорські організації в основному надають грантову підтримку в чітко визначеній сфері, яка відповідає їх програмним

пріоритетам. Зокрема, Агентство з охорони навколишнього середовища США фінансово підтримує програми в Центральній та Східній Європі, пов'язані зі збором та поширенням екологічної інформації, екологічною освітою, моніторингом промислового забруднення, збереженням видів тощо. Мережа Міжнародного Карпатського фонду в основному підтримує міжрегіонально-транскордонне співробітництво та проекти економічного розвитку в Карпатському регіоні. Програма Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів надає гранти для сприяння сталому розвитку міст, розвитку потенціалу, фінансування житлового будівництва та міського розвитку, а також програми розвитку місцевого потенціалу для управління, розвитку та стратегічного планування на регіональному і місцевому рівні, відповідно до міжнародних стандартів у сфері сталого розвитку населених пунктів. Ці інші донорські організації з часом значно змінили свої програмні пріоритети в Центральній та Східній Європі. Таким чином, на початку 1990-х років їх діяльність переважно була спрямована на створення умов для прогресивної трансформації економіки, суспільства, реформування системи управління, сприяння євроінтеграційним процесам тощо. Натомість сьогодні грантові програми міжнародних донорських організацій переважно спрямовані на охорону навколишнього середовища, розвиток «зеленої» економіки, сприяння міжмісько-прикордонному співробітництву тощо. Зі зміною пріоритетів міжнародних донорських організацій їхня присутність у Центральній і Східній Європі і поступово зменшується. У країнах, де міжнародні донори все ще діють (особливо Україна), останніми роками більше уваги приділяється грантам для забезпечення стійкості фінансованих результатів проектів, наприклад, створення національної системи грантової підтримки місцевої економіки. розвиток. Зокрема, значна увага приділяється створенню фондів розвитку громад, мережі агенцій місцевого економічного розвитку, популяризації корпоративної соціальної відповідальності тощо [31].

Сьогодні Україна залишається країною, де діють міжнародні донорські організації. Серед поточних пріоритетів та напрямів їх діяльності у сфері підтримки місцевого економічного розвитку:

- Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування щодо реалізації економічної політики.
- Сприяння стійкому партнерству між громадою, владою та бізнесом для розвитку місцевої економіки.
- Підтримка розвитку малого та середнього бізнесу та адвокація на місцевому рівні.

Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку.

- Посилення спроможності органів місцевого самоврядування і місцевих груп впливати на реалізацію ініціатив у сфері місцевого економічного розвитку.
 - Підтримка створення та поширення інноваційних моделей місцевого економічного розвитку.
 - Реформа системи житлово-комунального господарства, підтримка нових форм управління багатоквартирними будинками.
 - Удосконалення системи планування, забудови та благоустрою міст.
 - Туризм і розвиток курортного бізнесу, зелений туризм;
 - Підтримка енерго- та ресурсозберігаючих заходів
- Останнім часом широкого поширення набув новий механізм збору коштів на розвиток громад. Це так звані «гранди» для окремих районів чи громад.

Розглянемо деякі з них. Програма місцевого розвитку на основі громад була започаткована у 2007 році. у вересні. Ініціатива фінансується Європейською комісією в рамках Програми технічної допомоги і співфінансується і, яку впроваджує Програма розвитку ООН в Україні.

Проект підтримує громади в усіх регіонах України у задоволенні їхніх ключових потреб розвитку, допомагаючи їм реалізовувати маломасштабні громадські ініціативи (міні-проекти) за такими пріоритетними напрямками:

- Здоров'я (підтримка мережі FAP);

- навколишнє середовище (утилізація відходів, утилізація пестицидів тощо);
- Енергозбереження (заходи з енергозбереження, збільшення використання відновлюваних джерел енергії тощо);
- постачання води;
- Місцевий транспорт (подолання ізоляції в сільській місцевості) [32].

Цільова група проекту – села, селища та малі міста – до 10 тис. осіб. Проект запровадить механізм грантової підтримки, який дозволить:

Громади-учасники отримують стартовий капітал за свої ініціативи (до 7300 євро – не більше 50% бюджету ініціативи). Інша половина бюджету громадських ініціатив має фінансуватися за рахунок внесків мешканців громади (не менше 5%), приватного сектору, державного та місцевих бюджетів.

Відбір громад учасників проекту (у середньому 8 у кожній області) ((в середньому по 5 у кожному цільовому регіоні) здійснюється у співпраці з обласними державними і радами на основі чітких критеріїв, таких як соціально-економічний статус. Рівень зацікавленості підтримка для реалізації проекту, подальше співфінансування ініціатив громад-учасників.

Очікується, що щонайменше 1000 ініціатив від громад-учасниць будуть відібрані та співфінансовані в рамках програми. Програма розрахована на 3,5 роки, її бюджет становить 13,3 млн євро, в тому числі інвестиції Європейської комісії – 12 млн євро, інвестиції ПРООН – 1,3 млн євро.

Програма ПРООН «Муніципальне врядування» і Програма сталого розвитку (МПВСР) в Україні має на меті розробити спільні (спільні) прозорі механізми сталого розвитку, щоб продемонструвати ефективність державно-приватного партнерства в управлінні для розробки реальних, практичних місцевих програм сталого розвитку. вирішувати місцеві проблеми.

Програма передбачає навчання, гранти та гранти для підтримки реалізації цих програм відповідно до умов співпраці. Партнери, такі як муніципалітети, бенефіціари інші приватні державні сектори, також

інвестують частину коштів у вигляді грантів (від 25 до 50% суми гранту). Діяльність проекту здійснюється партнерами за фінансової та технічної підтримки проекту. Крім того, Східноєвропейський фонд бере активну участь у реалізації проектів з енергоефективності в Україні, надаючи гранти, технічну допомогу, спільні проекти з місцевою владою, покращуючи енергоефективність на місцевому рівні та залучаючи інших донорів, бізнесу/компаній.

Таким чином, фінансування програм місцевого розвитку шляхом грантової підтримки обов'язково потребує використання коштів місцевого бюджету. Нарешті, у деяких програмах частка фінансування від заявника досягає 70%. Для цього потрібні професіонали, які можуть написати проект, який відповідає міжнародним вимогам і має шанс виграти конкурс проектів. Для сільської громади області це майже нереально, тому, здебільшого, такі проекти працюють у великих містах.

Найбільша частка безоблігаційних позик в українських містах припадає на кредити міжнародних фінансових організацій. У разі обмеженого набору ефективних механізмів бюджетного фінансування механізмів фінансування МЕР, саме за допомогою міжнародного кредитування можна забезпечити модернізацію та розвиток місцевої інфраструктури. Основними перевагами такого виду кредитування, порівняно з кредитами комерційних банків, є низькі процентні ставки, великі обсяги, тривалий термін кредитування, а також можливість отримання додаткових грантів.

Таким чином, успішним прикладом застосування цього механізму є робота Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) над муніципальною кредитною програмою для реформування систем теплопостачання міст України. В рамках цієї програми надавалися кредити, гранти на реалізацію проектів у Запоріжжі, Львові, в подальшому планується фінансування проектів у Тернополі, Житомирі, Луцьку, Састополі. Подібну кредитну програму на реконструкцію систем водопостачання Світовий банк

успішно реалізує в Одесі, Калуші (Івано-Франківська область), Кременчуці (Полтавська область) та інших містах [33].

Висновки до розділу 2

Таким чином, розвиток навичок залучення фінансових ресурсів з усіх доступних джерел є ключовим фактором успіху будь-якої ініціативи місцевого розвитку. Для забезпечення реалізації програм ОТГ можна використовувати різні механізми фінансування.

До доходів зовнішнього бюджету можуть бути віднесені цільові субсидії з державного бюджету, у тому числі фінансування державних або регіональних цільових програм, інвестиційних програм (програм) або проектів ОТГ Державного фонду регіонального розвитку.

На завершення слід зазначити, що використання деяких видів внутрішнього бюджету для фінансування деяких ініціатив місцевого розвитку може бути хорошою практикою (враховуючи той факт, що успішна ініціатива чи програма може призвести до збільшення надходжень до внутрішнього бюджету). Фінансування програм з Державного фонду регіонального розвитку: інвестиційні програми і механізм реалізації програм регіонального розвитку (у тому числі співробітництва проектів добровільного об'єднання територіальних громад), які спрямовані на регіональний розвиток, інфраструктуру, промислові та інноваційні парки і відповідають пріоритети. Державна стратегія регіонального розвитку h Відповідні стратегії регіонального розвитку. Програми та проекти, що реалізуються за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку, підлягають співфінансуванню у розмірі 10% місцевих бюджетів. Проект регіонального розвитку в першу чергу має бути спрямований на розвиток інфраструктури, підприємництва, щоб дати мультиплікативний ефект. Таким чином, маємо парадоксальну ситуацію. В умовах низької активності приватних інвесторів бюджетні інвестиції, передбачені на випадок гострої

потреби в розвитку інфраструктури, шкіл, дитсадків, модернізацію медичних закладів (насамперед, енергетики), не були завершені. Використовується другий рік поспіль.

Створення громадських підприємств, які можуть бути джерелом доходів місцевих бюджетів – надавати соціальні послуги – місцеве самоврядування – це комплексний комплекс питань, які відіграють важливу роль у фінансових ресурсах місцевої громади.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УКРАЇНІ

3.1 Модель фінансової спроможності соціально-економічного розвитку адміністративно-територіального утворення

Фінансовий потенціал органів місцевого самоврядування, делегуючи делеговані функції без відшкодування бюджетних витрат, обмежує їх повноцінну участь у бюджетному процесі, водночас є стримуючим фактором розвитку територій.

Децентралізація бюджету є найефективнішим та найефективнішим способом забезпечення всіх аспектів спроможності громади розбудовувати свою фінансову автономію в майбутньому. «Фінансова спроможність для соціально-економічного розвитку просторової системи» визначається як поєднання задоволення фінансового потенціалу освіти, ефективності використання фінансових ресурсів, здатності самостійно забезпечити соціально-економічний розвиток. Таким чином, фінансова спроможність адміністративного утворення (або муніципалітету) забезпечити достатні фінансові ресурси для розробки ефективної структури їх джерел, а також їх якісного розподілу ефективного використання для подолання дестабілізуючих факторів для досягнення стабільності. Соціально-економічний розвиток у короткостроковій та довгостроковій перспективі [34]

Проте, звертаючи увагу на різні підходи та думки щодо тлумачення категорії «фінансові ресурси територіальної громади», до неї входять: для забезпечення соціально-економічного розвитку території суб'єктів господарювання - фінансових установ, а також фінансових ресурсів, залучених з-за кордону. Крім трактування поняття «фінансова спроможність»

у цій категорії можна визначити фінансові резерви, які разом із фінансовими ресурсами територіальної громади становлять її фінансовий потенціал [35].

Основними складовими коштів місцевого самоврядування в європейських країнах є:

- бюджетні кошти (доходи місцевого бюджету);
- Позабюджетні ресурси (кредити громад, цільові фонди тощо);
- Фінансові ресурси підприємств комунальної власності, доходи від управління комунальним майном, приватизації тощо.
- Благодійні, спонсорські інвестиції, пожертвування.
- інші ресурси.

Нинішні фінансові можливості ОТГ базуються на внутрішніх ресурсах. Деякі ресурси (інвестиції, благодійні організації) можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми. У розпорядженні ОТГ були й інші зовнішні фінансові ресурси. Рада об'єднаної територіальної громади має право надавати місцеві позики до бюджету ОТГ шляхом отримання позик (кредитів) як від вітчизняних, так і від іноземних, у тому числі міжнародних фінансових установ. У багатьох ОТА, де є багато невирішених питань, їх неможливо вирішити лише за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів, тому варто подумати про вихід на ринки запозичень, а також про залучення іноземних інвестицій та інших ресурсів.

Прикладами бюджетних ресурсів вітчизняного походження є надходження від податків, платежів, продажу комунального майна, орендної плати. Найважливішим зовнішнім джерелом бюджетних коштів є державний бюджет. Зокрема, до доходів зовнішніх бюджетів можуть бути віднесені цільові субсидії з державного бюджету, у тому числі фінансування державних або регіональних цільових програм, інвестиційних програм (програм) або проектів ОТГ Державного фонду регіонального розвитку [36].

Наступна група ресурсів - інвестиції. У світовій практиці розроблено багато механізмів розподілу витрат та ризиків проектів у сфері місцевого соціально-економічного розвитку між державним та приватним секторами,

зокрема державно-приватне партнерство, податкові пільги, пільги, місцеві гарантії тощо.

Органи місцевого самоврядування також можуть використати позику для фінансування розвитку своєї громади. Кредитні джерела фінансування місцевого соціально-економічного розвитку мають багато потенційних переваг (можливість отримати значні фінансові ресурси для відшкодування з часом), прискорення розвитку місцевої інфраструктури тощо), але вони також супроводжуються значними ризиками (можливий проєкт місцевого бюджету). збої, скорочення поточного фінансування) тощо) певні труднощі при підготовці документів (наприклад, отримання кредиту від міжнародної фінансової установи чи страхування за програмою додаткові витрати на її експертизу тощо) [37].

Окремим джерелом фінансування місцевого соціально-економічного розвитку є гранти. В Україні сьогодні джерела грантів часто є важливими для фінансування різноманітних проєктів місцевого розвитку. Грантові кошти часто мають супутню та допоміжну функцію. для інших джерел фінансування, зокрема інвестицій або позик міжнародних фінансових установ. Гранти можуть бути у формі грошових коштів (безповоротних грантів), консультаційних послуг, обладнання та матеріалів, які надаються українським одержувачам на безповоротній основі [38].

Розвиток навичок залучення фінансових ресурсів з усіх доступних джерел є ключем до успіху будь-якої ініціативи місцевого розвитку. Особливу увагу слід приділити міжміському співробітництву (ММС) муніципально-приватному партнерству (МПП).

Таким чином, фінансовий ресурс територіальної громади створюється із взаємодоповнюючих джерел. Проте, щоб визначити фінансову спроможність місцевої громади забезпечити її соціально-економічний розвиток, можна визначити її реальний фінансовий потенціал.

Розглядаючи фінансові ресурси місцевої громади в майбутньому, можна враховувати невикористані ресурси місцевості, такі як наявність

природних ресурсів, невикористані на даний момент корисні копалини, створення нових бізнес-структур, розширення сфери послуг. населення і бізнес. Під час розвідки невикористаних природно-промислових ресурсів оцінка фінансової спроможності територіальної громади повинна базуватися на прогнозах техніко-економічних розрахунках їх використання протягом певного періоду часу з урахуванням витрат. виконання.

Методика розрахунку таких заходів передбачає можливість застосування методів оцінки ефективності інвестиційних програм, пов'язаних із залученням нових джерел фінансової спроможності територіальної громади. Враховуючи інвестиційну привабливість земель житлової забудови інвестиційні можливості, їх включення до господарського обороту передбачає залучення прямих-непрямих (через бюджетну систему) інвестицій як на первинному, так і на вторинному ринках. Це має бути виручка від продажу землі і додатково залучена покупцями землі у зв'язку з її придбанням. Отже, ринок житлової землі може значно розширити базу доходів бюджету на всіх рівнях. За експертними оцінками, бюджетна система може отримувати щонайменше 3 млрд грн на рік від первинного ринку, тобто від продажу землі для підприємницької діяльності. Вторинний ринок землі може спрямувати до бюджетної системи 2 млрд грн щорічних податків, тому ефективне використання бюджетного потенціалу земельних ресурсів через продаж земель комунальної власності, надходження від відповідних територіальних громад, підвищення податків і зборів від продажу приватних земель є актуальним питанням. підлягає зверненню [39, с. 87-88].

Тому для підтримки реалізації проектів соціально-економічного розвитку ОТГ можна використовувати низку інструментів фінансування. Загалом їх можна представити як інструментальну модель розвитку фінансової спроможності ОТГ [40].

3.2 Проблеми, які виникають на шляху оптимізації доходної політики місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації

Питання децентралізації стало надзвичайно актуальним після 2015 року, коли питання реформ стало на порядку денному парламенту та уряду. Підтверджено нестабільність принципу демократичного централізму, акцентуючи увагу на організації державного управління в соціально орієнтованій економіці, запровадженні інвестиційно-інвестиційної моделі розвитку, структурній перебудові економіки, розвитку, досягненні європейських стандартів життя. . практика. Перевага децентралізації бюджету полягає в тому, що вона сприяє збільшенню фінансового потенціалу місцевих громад, регіонів, інвестицій, підприємництва, що в кінцевому підсумку забезпечить економічне зростання окремих галузей. Передача повноважень та ресурсів для їх реалізації на місцях може забезпечити більш ефективне виконання державних функцій, покращити міжбюджетні відносини, належний контроль за бюджетним процесом, рухом коштів, підвищити громадську активність та підзвітність громаді, краще задовольнити її потреби. основи делегованих державних послуг. Позитивні тенденції реформування міжбюджетних відносин в Україні стали можливими наприкінці 2016 року завдяки затвердженим парламентом змінам до Бюджетного та Податкового кодексів України. Показники виконання бюджету за 11 місяців 2016 року показали збільшення доходів загального фонду місцевих бюджетів – 30,2 млрд грн (48,6% до січня-листопада 2015 року).

Зростання податкових надходжень за окремими видами: - з податку на доходи фізичних осіб - 49,3 млрд грн (21,8% річних 99,9%, чого раніше взагалі не спостерігалось); - від плати за землю - 18,4 млрд грн (33,1% при річному рівні 106,4%); - з податку на нерухомість - 0,9 млрд грн, що в 3 рази більше, ніж за весь 2014 рік. - з акцизного податку з роздрібною торгівлі

підакцизними товарами – 8 млрд грн (інвестовано 03.01.2015). За даними Державної казначейської служби України, усі податкові надходження стабільно перевищені, перевищені заплановані показники за рахунок позитивного впливу нової системи вирівнювання, змін у системі бюджетного планування, за які з 2015 року відповідають органи місцевого самоврядування. Нова система вирівнювання за своєю суттю є стимулюючою. Лише 40% коштів зараз вилучається лише на вирівнювання можливостей інших регіонів. Загалом нова система нівеляційного планування зменшила кількість дотаційних місцевих бюджетів на 22%, збільшила кількість місцевих донорів на 11,7%, повністю збалансувала 10,6% місцевих бюджетів, чого не було у 2015 році. У структурі місцевих бюджетів частка власних ресурсів у країні без ПДФО зросла в середньому на 37%, а за ПДФО, що повністю став власними ресурсами за рахунок фіксованого податку, – утричі. Ці позитивні зміни в дохідній частині органів місцевого самоврядування створюють реальні ресурси для вирішення проблем місцевого значення, таких як оновлення інфраструктури, виконання соціально-економічних програм, благоустрій, покращення житлово-комунального господарства тощо. Змінилася і система фінансування місцевих закладів освіти та охорони здоров'я. Згідно з новим бюджетним законодавством, фінансування здійснюється за рахунок цільових субсидій, з повною відповідальністю профільних міністерств, реформування системи соціальних стандартів та оновлення фінансових стандартів бюджетної безпеки. . Такі заходи є першим кроком до забезпечення 100% повноважень, делегованих державою місцевому самоврядуванню. У свою чергу, вбудована система повинна спонукати міністерства до оптимізації мережі, співробітники відповідальні за їх впровадження. Роль місцевих бюджетів у децентралізації бюджету визначається їх часткою доходів видатків у зведеному бюджеті України, що свідчить про рівень реформування, фактичне делегування повноважень їх ресурсами на місцях [41].

Система фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування є інструментом регулювання соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Обґрунтованість та оптимальність процесу залучення власних надходжень до бюджетів територіальних громад впливає на спроможність органів головного рівня забезпечувати економічне зростання територій, надавати якісні державні послуги, здійснювати свої повноваження на належному рівні. .

У сучасних умовах виникає необхідність посилення ролі органів місцевого самоврядування в комплексному розвитку адміністративних одиниць, підвищення рівня фінансової самостійності. Сьогодні в Україні створено конституційні основи місцевого самоврядування, ратифіковано основний міжнародний документ у сфері місцевого самоврядування (Європейська хартія), прийнято низку нормативно-правових актів, які створюють право-фінансові бази даних органів місцевого самоврядування. Разом з тим, чинне законодавство визначає, що головною метою місцевого самоврядування є забезпечення рівня життя та добробуту населення, а також робота для подальшого розвитку територіальної громади. Проте з моменту проголошення незалежності України фінансова незалежність місцевих органів влади залишилася на рівні багатьох положень, закріплених у численних нормативно-правових актах. Через надмірну роздробленість і слабку фінансову базу народна влада не змогла реалізувати всі покладені на неї повноваження. Обсяг коштів недостатній для належного виконання функцій органів місцевого самоврядування, очевидна невідповідність «справжньої ролі» призначення органів місцевого самоврядування. Необхідно знайти інструменти ефективного управління грошима, вивчення теоретичних і практичних аспектів механізму їх застосування. поперх [42].

Стабільне перевищення частки видатків місцевих бюджетів з урахуванням міжбюджетних трансфертів у ВВП країни по відношенню до частки доходів, що свідчить про залежність місцевих бюджетів від централізованого перерозподілу бюджетних коштів. Разом з тим, у сучасних

умовах докорінно змінилися сутність та роль місцевих бюджетів України, які стали дієвим інструментом державного регулювання, що забезпечує надання населенню однакового рівня державних послуг, незалежно від їхнього місця проживання. місце проживання. . Місцеві бюджети характеризуються сильною соціальною спрямованістю, оскільки частка видатків на соціальні цілі нині перевищує 90%.

За роки незалежності місцеві бюджети не стали потужним інструментом фінансування економічного розвитку регіонів та громад. Кошти місцевого бюджету використовуються переважно для задоволення поточних потреб, а не для розвитку, інвестицій чи інновацій. Така ситуація також викликає дисбаланс у бюджетній системі.

В останні роки в результаті реформи децентралізації в Україні спостерігається поступове збільшення видатків місцевих бюджетів на господарську діяльність. Формування багатих територіальних громад потребує фінансового забезпечення їх розвитку. Вагомим кроком у цьому напрямку стало державне фінансування оновлення та розвитку інфраструктури громади, як однієї з головних умов реалізації інших завдань. Але програм, спрямованих на економічний розвиток місцевих громад, майже немає. Слід зазначити, що врахування значних фінансових ресурсів для розвитку та оновлення інфраструктури (ремонт доріг, енергоефективність, теплоефективність тощо) є одним із ключових факторів залучення інвестиційних ресурсів від громад.

Можливим джерелом фінансової підтримки соціально-економічного розвитку територіальних громад є державна підтримка у вигляді субсидій на розвиток інфраструктури ОТГ, субсидій соціально-економічного розвитку та фінансування з Державного фонду регіонального розвитку. Практика надання субсидій на соціально-економічний розвиток окремих територій характеризується непрозорістю відбору донорських територій та відсутністю правового забезпечення механізму розподілу субсидій. Вважається ефективним поєднання умов надання субсидій із програмами стратегічного

розвитку громад регіонів, їх розподіл між регіонами і з урахуванням частки населення адміністративно-територіальних одиниць у складі населення, що відповідатиме соціальній справедливості. і усунути корупційні ризики. Здатність забезпечити ефективний механізм розподілу коштів [44].

Діяльність системи місцевого самоврядування, що безпосередньо впливає на ефективність внутрішніх спроможностей на темпи розвитку територіальних громад, у тому числі відсутність довгострокового планування соціально-економічного розвитку територіальних громад. Відсутність єдиних критеріальних індикаторів, за якими можна буде оцінити ефективність діяльності органів місцевого самоврядування у розвитку територіальних громад. Слабка взаємодія органів місцевого самоврядування та органів державної виконавчої влади. низький рівень компетентності посадових осіб; Відсутність заохочення та зацікавленості працівників місцевого самоврядування у здійсненні ефективного управління територіальними громадами. Відсутність контролю за виконанням своїх повноважень, делегованих органами місцевого самоврядування [45].

Концептуальна модель ефективного використання економіко-фінансового потенціалу територій базується на оцінці економіко-фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, враховує цілі та завдання довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку.

Рекомендую звернути увагу на необхідність кількісно-якісної оцінки ресурсної бази, яка визначає рівень матеріально-фінансової підтримки місцевих громад, а також потенціал системи місцевого самоврядування. Можна виявити проблеми розвитку громади, з'ясувати причини їх виникнення, напрями їх усунення, перспективи, а також наявність невикористаних ресурсів для розвитку громади.

Концептуальна основа розробки стратегії розвитку територіальної громади має базуватися на загальній оцінці адміністративного впливу на використання внутрішнього потенціалу громади з урахуванням загальнодержавних та регіональних стратегічних планів соціально-

економічного розвитку. Потреба в довгостроковому плануванні зумовлена переважно зміною внутрішніх та зовнішніх умов громади, трансформацією регіональних підходів до управління місцевим розвитком, а отже, необхідністю чітких пріоритетів розвитку громади [43].

На мою думку, стратегічний план розвитку територіальної громади, як інструмент управління органами місцевого самоврядування, має базуватися на системному підході до розвитку громади, на основі широкої участі її мешканців. Співпраця влади, бізнесу та «громадян» досягти громадського консенсусу забезпечити своєчасне ефективне використання аналітичного інструментарію, який включає три групи: економічний, соціальний та екологічний.

Принципи розвитку територіальних громад для досягнення максимальних результатів від використання власного економічного та фінансового потенціалу. Уряд, бізнес і громадянське партнерство. соціальна відповідальність; рівноправність членів громади; субсидіарність; з урахуванням цілей сталого розвитку [44].

В контексті орієнтирів розвитку місцевого бюджету щодо реформування підприємництва в громаді, активізувати підприємницьку діяльність територіальної громади, залучити інвестиційні ресурси в громаду, підтримати існуючий та новий бізнес, максимально збільшити податки та збори. до бюджету місцевої громади для підвищення рівня зайнятості на своїй території. Застосування механізму співпраці територіальних громад, що передбачає взаємодію між окремими територіальними громадами з метою надання соціальних послуг населенню, дозволяє забезпечити економію на масштабі, ефективне використання коштів місцевого бюджету.

Мої пропозиції – використовувати економічні важелі для забезпечення соціально-економічного розвитку місцевих бюджетів та досягнення поставлених цілей. Визначення місцевих податків зборів вдається розширити склад місцевих податків їх частку в доходах місцевого бюджету за рахунок ефективного використання коштів. інструменти; Ефективне

управління майном комунальної власності, що дозволяє отримувати надходження від здачі в оренду чи продажу майна або підлягає його ефективному використанню дає змогу отримувати додаткові надходження з місцевого бюджету. Управління земельними ресурсами Управління сформувавши функціонально-планувальну структуру забезпечити спроможність органів місцевого самоврядування змінювати межі населених пунктів для ефективного використання землі і для залучення інвесторів.

Ефективне використання економічних важелів інструментів сприятиме якісній співпраці органів місцевого самоврядування з населенням бізнесом підвищить рівень правової культури на рівні місцевого самоврядування [45]. Згідно з новими положеннями Бюджетного кодексу України, 182 міста отримали можливість надавати зовнішні внутрішні позики, тоді як до цього було лише 16 міст. Обслуговування місцевого боргу віднесено до хеджованих витрат, завдяки яким інвестори комунального сектору економіки органи місцевого самоврядування отримали правові гарантії захисту своїх коштів. Органи місцевого самоврядування також отримали право обслуговувати доходи своїх бюджетних установ, бюджет розвитку не лише в державній скарбниці, а й у державних банках.

Надзвичайно важливими є положення Бюджетного кодексу, які стали правовою основою заохочення місцевих громад до об'єднання з метою підвищення їхньої спроможності. Об'єднані громади наділені такими ж повноваженнями та ресурсами, що й міста обласного значення. Відповідно до законодавства, регіональних довгострокових програм територіального розвитку, об'єднані громади отримують такі суттєві преференції в частині забезпечення фінансовими ресурсами: 60% ПТА, прями міждержавні відносини з державним бюджетом, державні дотації, участь. Фінансове вирівнювання, розширений перелік соціальних трансфертів, видаткові повноваження, доступ до місцевих іноземних позик, повноваження у сфері архітектурно-будівельного контролю, право надавати всі адміністративні послуги безпосередньо через власні установи, право утворювати державні

правоохоронні органи. Крім того, об'єднані громади отримують державну фінансову підтримку з Державного фонду регіонального розвитку у вигляді дотацій з державного бюджету на розвиток інфраструктури відповідно до програми соціально-економічного розвитку громад.

3.3 Основні кроки, які держава повинна здійснити для ефективної реалізації реформи бюджетної децентралізації

Децентралізація бюджету – це процес передачі повноважень з управління доходами та видатками для підвищення ефективності виконання цих повноважень з метою більш ретельного управління бюджетними ресурсами громад.

До 2014 року місцеве самоврядування в Україні характеризувалося значним рівнем фінансової залежності від центрального уряду, що виражалося у зростанні офіційних трансфертів до основних доходів бюджету, низькою часткою власних надходжень та обмеженістю видатків місцевого самоврядування. - державні органи. Ключові напрямки бюджетної децентралізації, що підвищить ефективність його виконання.

28 грудня 2014 року прийняття Закону про реформування міжбюджетних відносин щодо внесення змін до Бюджетного кодексу України розпочало децентралізацію бюджету, що стало основним фінансовим стимулом для докорінно змінених підходів до згладжування бюджету. Революційний крок, якого Україна не могла зробити багато років, був здійснений за дуже короткий термін. Здійснено перехід від системи вирівнювання з «витратами» місцевих бюджетів до системи вирівнювання з «доходами». Ця система дає територіальним громадам міст обласного значення об'єднаним територіальним громадам унікальну можливість сприяти власному економічному розвитку. У минулому територіальні громади з значними економічними можливостями, які мали високі податкові надходження, мали мінімально необхідний для витрат, а ті, у яких власних

надходжень було дуже мало, забезпечувалися незадовільними видатками. , зараз ситуація зовсім інша. Вирівнювання між територіальними громадами ґрунтується не на видатках, а на доходах, лише за однією складовою — надходженням ПДФО на душу населення. Якщо рівень таких доходів в ОТГ значно вищий за середньо український, то відраховують лише 50% сум, що перевищують 110% від середнього по Україні. Якщо доходи нижчі, держава виділяє 80% коштів, чого не вистачає на 90% середнього по Україні.

Це стимулює, водночас створює ризики. Якщо громада не розвиватиметься сама, не стимулює місцевий бізнес, її бюджетні можливості зменшаться порівняно з успішними громадами. Результати децентралізації бюджету 2016 року на початку 2017 року позитивні. Місцеві бюджети значно зросли, боргових проблем через казначейство немає, а місцеві бюджети стали потенційними клієнтами банківської системи, адже їх завжди не менше 11. мільярдів гривень депозитів. Сьогодні, в перспективі, у громаді на рівні громади існує думка, що децентралізація лише ускладнює побутовий процес, і багато громадян скептично ставляться до цієї реформи. Вивчення інструменту наближення громадянина до управління фінансами своєї держави, тобто розвитку ефективної фінансової децентралізації в сучасних умовах [49, с. 20-22].

Децентралізація бюджету – це процес передачі повноважень з управління доходами та видатками для підвищення ефективності виконання цих повноважень з метою більш ретельного управління бюджетними ресурсами громад.

Основними напрямками видатків у 2018 році були освіта та охорона здоров'я. Це пов'язано з субсидіями, які надаються навчальним та медичним закладам. Ці зміни фактично дозволяють громадам самостійно вирішувати, яка сфера потребує більшої уваги та розвитку, незалежно від диктатури вищих центральних органів влади, оскільки кожна громада індивідуальна, а потреби у видатках можуть бути різними. Проте деякі пропозиції щодо ефективного використання фінансових ресурсів місцевої громади можна узагальнити.

Спрямувати кошти на розвиток внутрішнього ринку, створити інвестиційні платформи і навчити місцевих фермерів об'єднуватися в кооперативи [50, с. 672].

Перший крок – раціоналізація соціальних видатків (перегляд пільг, розподіл платних послуг, перегляд мінімальної заробітної плати і рівня життя). Проведення навчання керівництва територіальної громади щодо використання державних коштів.

Другий крок – фінансова децентралізація, яка позитивно вплине на здатність громад забезпечувати фінансові ресурси та ефективно їх використовувати. А об'єднання територіальних громад – це об'єктивно позитивний процес для забезпечення їх сталого розвитку.

Таким чином, децентралізація бюджетної системи є незавершеною, але питання подальших реформ може підвищити якість послуг, що надаються громадянам, та підвищити ефективність використання бюджету.

Третій крок – підвищення ефективності реформи бюджетної децентралізації в Україні, що сприятиме, перш за все, чіткому розподілу функцій відповідальності між органами державної влади органами місцевого самоврядування, а також виділенню до місцевих бюджетів сума, необхідна для покращення обслуговування населення. [51, с. 675].

Децентралізація функцій повноважень була підтримана джерелами доходів, тобто наступним кроком реформ стала децентралізація бюджету. Так, відповідно до польського законодавства основними джерелами бюджетних надходжень Гміни є податок на нерухоме майно, сільськогосподарський податок, лісовий податок, податок на транспортні засоби, податок на доходи фізичних осіб, податок на спадщину, а також низку гербових, місцевих, адміністративних та інших платежів. Крім того, дохід формується за рахунок доходів від податку на доходи фізичних осіб. Цільові субсидії, гранти без цільового призначення Специфікація коштів ЄС. До речі, 60% бюджету громади формується за рахунок власних надходжень, решта 40% – за рахунок дотацій з центрального бюджету (наприклад, на

освіту, медицину). Реформи призвели до розмежування функцій між державою та місцевою владою, при цьому уряд відповідає за зовнішню політику країни, національну безпеку, розвиток тощо, а місцеве самоврядування надає якісні послуги населенню. Франція є прикладом потужної унітарної держави, яка має децентралізовану владу в організації місцевого самоврядування, досвід якої може представляти практичний інтерес для України. Відомо, що в 90-х роках минулого століття ця країна була централізованою державою, яка завдяки низці реформ (з 1982 р.), підтримуючи розвиток місцевого самоврядування, змогла децентралізувати владу, яка виконувала роль могутнього . сприяння економічним ініціативам. Зміни, що відбулися в країні, призвели до збільшення можливостей надання якісних державних послуг через різні адміністративні рівні поділу влади та функцій. Сьогодні адміністративно-територіальний устрій Франції визначається п'ятьма одиницями територіальних одиниць: комуна (головна одиниця), кантон, район, департамент-район, тоді як кантон і район не мають органів управління, а комуни, департаменти-райони мають . Органи місцевого самоврядування є територіальною основою самоврядних територіальних угруповань. Територіальною основою діяльності органів місцевого самоврядування на чолі з досконалими вважаються регіони, які є гарантами реалізації національних інтересів в адміністративному управлінні державними установами в регіоні.

Частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті країни зросла до 60%; Органи місцевого самоврядування мають право встановлювати власні податкові ставки в межах своєї компетенції або в межах, встановлених французьким парламентом. Фінансову базу громад формують фіксовані податки (земельний податок на забудову/неструктуровані земельні ділянки, територіальний економічний податок з підприємств, місцевий податок на забудову нутрощів). Серед місцевих податків (їх більше 30 видів) досить цікаві, наприклад, плата за прибирання території чи утримання ремісничої палати чи плата за встановлення електричного освітлення. Як і в Польщі,

жодна французька комуна не забезпечує 100% своїх доходів, незважаючи на те, що французька податкова система вважається найсуворішою в Європі і надзвичайно централізованою (доходи місцевого самоврядування більше ніж на 60% залежать від грошових переказів). Цікавим з точки зору правонаступництва є позитивний досвід децентралізації бюджету молодого члена ЄС Словаччини, який має багато спільного з Україною. До незалежності країна була типовою. централізована бюджетна система. непрозорість фінансових потоків; Розподіл бюджетних коштів вручну; Інститутів місцевого самоврядування практично немає. Відсутність стимулів для місцевих органів влади нарощувати власну ресурсну базу. масштабна корупція в усіх галузях економіки, швидке безробіття [52, с. 78-79].

Таким чином, аналіз дозволяє зробити наступні висновки та узагальнення, зокрема:

– За останні 20 років більшість європейських країн реформували свої фінансові відносини, водночас зіткнувшись із проблемою вдосконалення адміністративно-територіального устрою. У результаті кожна країна обрала свій тип організації місцевих фінансів, заснований або на принципах бюджетного федералізму, або бюджетної унітарності.

– Сьогодні не існує універсальної моделі бюджетної децентралізації, яку можна було б застосувати без змін в Україні, хоча б тому, що у нас водночас – реформа місцевого самоврядування, територіальний устрій – регіональна політика, а в аналізованих країнах це було. ретроспективний процес. Практика реформ децентралізації неоднозначна, диференційована, залежить від багатьох факторів: державного устрою країни, особливостей національної економіки, структури бюджетної системи тощо.

– Децентралізація бюджетної системи України наразі не завершена. Наступними етапами процесу зміцнення матеріально-фінансової бази територіальних громад має бути аналіз результатів останнього етапу бюджетної децентралізації, виявлення його переваг і протиріч. на адміністративних. - Територіальні реформи - нова філософія державного

управління. Основна проблема реформи – відсутність єдиного центру прийняття рішень.

– При здійсненні реформи децентралізації необхідно чітко розуміти цілі та функції органів державної влади та місцевого самоврядування щодо реалізації економічної політики в регіонах загалом, зокрема, враховувати фіскальну децентралізацію в умовах збільшення сильні розбіжності. регіони до більшої автономії. Суть бюджетної децентралізації має полягати у зниженні ролі держави у фінансуванні розвитку громад та регіонів при створенні можливостей для посилення автономії місцевих бюджетів [53, с. 287].

Таким чином, реформи децентралізація фінансів влади дали змогу підвищити незалежність місцевого самоврядування зміцнити автономію всіх ланок бюджетної системи.

Висновки до розділу 3

Таким чином, вагомим джерелом фінансової підтримки соціально-економічного розвитку територіальних громад є державна підтримка у вигляді субсидій на розвиток інфраструктури ОТГ, субсидій соціально-економічного розвитку та фінансування з Державного фонду регіонального розвитку.

Для вдосконалення системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні необхідно:

- Забезпечити ефективне та цільове витрачання місцевих бюджетів шляхом залучення демократичних механізмів їх оцінки та обігу.

- Усунути нерівність між загальнодержавними та місцевими податками та зборами.

- Удосконалити систему регулювання міжбюджетних відносин шляхом удосконалення механізму надання субсидій.

- Активно використовувати гранти іноземних донорів, міжнародні програми співфінансування проектів, інструменти державно-приватного партнерства і місцеві позики.

- Посилити громадський контроль за дотриманням органами місцевого самоврядування норм бюджетного та податкового законодавства.

- Забезпечити адекватний вплив громадянського суспільства на планування та управління фінансовими ресурсами в територіальних громадах.

Найбільш ефективного вирішення цих проблем можна досягти лише шляхом структурного реформування всієї місцевої фінансової системи з урахуванням векторів фінансової децентралізації і децентралізації влади. Збільшення фінансового потенціалу місцевої громади безпосередньо залежить від ефективності діяльності суб'єктів господарювання системи управління фінансовими ресурсами на всіх етапах виробництва і господарської діяльності.

Ефективне використання економічних важелів і інструментів допоможе досягти якісної співпраці органів місцевого самоврядування з населенням і бізнесом і підвищити рівень правової культури на рівні органів місцевого самоврядування.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження були зроблені наступні висновки та рекомендації.

1. Встановлено, що належне функціонування та розвиток місцевих територіальних громад неможливе без забезпечення чіткого, дієвого механізму забезпечення цих суб'єктів господарювання достатніми фінансовими ресурсами, інструментами їх ефективного використання. Ефективність механізму забезпечення фінансової незалежності місцевого самоврядування залежить від ефективності співпраці між державою в особі центральної влади з одного боку та місцевою владою та бізнес «НУО» з іншого. Тому розуміння сутності та складових цього механізму необхідне не лише з наукової точки зору, а й для ефективної реалізації своєї діяльності органами місцевого самоврядування.

Перспективи подальших досліджень стосуються фінансових інструментів розвитку місцевих громад, які будуть використані для зміцнення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. Відповідно до статті 16 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», права суб'єкта комунальної власності здійснюються відповідними радами від імені територіальних громад. Органами місцевого самоврядування є юридичні особи, наділені цими і іншими законами повноваженнями, в рамках яких діють самостійно, несуть відповідальність за свою діяльність у порядку, встановленому законом. При цьому, відповідно до частини третьої статті 8 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» порядок проведення загальних зборів громадян (територіальних громад) за місцем проживання визначається законом. Статут територіальної громади. Відповідно до частини другої статті 19 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» Статут територіальної громади підлягає державній реєстрації в Центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної виконавчої влади, здійснює державну

політика. Сфера державної реєстрації (легалізації), об'єднання громадян, інші громадські формування.

2. Аналіз показав, що коло функцій, які виконують територіальні громади, дуже широкий. Система функцій територіальних громад, як і інших суб'єктів місцевого самоврядування, складається з функцій, подібних до функцій держави, зокрема її цільових функцій (політичних, економічних, соціальних, культурних, екологічних, внутрішньо-зовнішніх функцій).), виключно або переважно суб'єкти місцевого самоврядування (громади, їх представницькі органи) спец.

До функцій територіальних угруповань належать:

- інтегративний, який полягає у зміцненні міжособистісних зв'язків, консолідації зусиль людей на благо всіх.
- соціальний контроль за діяльністю членів колективу і поведінка, яка не повинна повністю регулювати поведінку конкретної людини;
- Виробництво, яке забезпечує щоденні потреби та потреби членів регіональної команди.
- виховна, пов'язана з формуванням політичної свідомості та діяльності учасників колективу.
- політична, яка покликана, з одного боку, представляти різноманітні інтереси людей за місцем реєстрації, а з другого – підтримувати реалізацію конституційного права громадян на участь в управлінні державою. та суспільні справи;

3. Виявилось, що в Україні на конституційному рівні запроваджено континентальну громадянську модель місцевого самоврядування. Так, «громадська» концепція місцевого самоврядування втілена в Конституції України (ст. 140), Європейській хартії місцевого самоврядування 1985 р., затвердженій Верховною Радою України у 1997 р., у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997р. Зокрема, Основним Законом визначено, що місцеве самоврядування – це право добровільного

об'єднання територіальної громади – жителів села або кількох сіл, селищ – міст для визначення місцевих питань у межах законів Конституції України.

Разом з тим, ряд положень Конституції про місцеве самоврядування не відповідають Європейській хартії місцевого самоврядування, яка була ратифікована через рік після прийняття Конституції України, через два місяці після першої спеціальної Закон України «Про місцеве самоврядування». Наприклад, відповідно до статті 13 Статуту її положення поширюються на всі категорії місцевого самоврядування в Україні. Але єдиним органом місцевого самоврядування у вузькому розумінні є села, селища та міста, які Конституцією ототожнюються з територіальними громадами. Якщо районні ради представляють «спільні інтереси територіальних громад», то вони не можуть бути органами місцевого самоврядування, як це визначено Статутом.

Сьогодні звуження компетенції органів місцевого самоврядування залишається предметом постійної та обґрунтованої критики. Всупереч положенням Статуту місцевого самоврядування, Конституція України і Закон України «Про місцеве самоврядування» надає різні повноваження різним видам місцевих рад, головам сіл, селищ і міст. Крім того, близько 75 відсотків місцевих бюджетів використовується для фінансування власних делегованих повноважень, а державне фінансування делегованих повноважень завжди на 20 відсотків нижче від фактичних видатків. Така практика залежності органів місцевого самоврядування від держави спустошує сутність створеної в Україні «Громадянської теорії місцевого самоврядування».

4. Доведено, що ОТГ мають доступ до зовнішніх фінансових ресурсів. Місцеві ради мають право надавати місцеві позики до бюджету ОТГ шляхом отримання позик (кредитів) як місцевих, так і вітчизняних, у тому числі міжнародних фінансових установ. Кредити надаються до бюджету розвитку, а кошти спрямовуються на реалізацію інвестиційних програм (проектів), які спрямовані на розвиток комунальної інфраструктури, впровадження ресурсозберігаючих технологій, створення, доповнення або модернізацію

довготривалих -строкові стратегічні об'єкти. поради щодо задоволення інтересів людей їхніх громад.

У багатьох ОТА, де є багато невирішених питань, їх неможливо вирішити лише за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів, тому варто подумати про вихід на ринки запозичень, а також про залучення іноземних інвестицій та інших ресурсів. Важливою особливістю є як наявність певних фінансових ресурсів для місцевого соціально-економічного розвитку, так і місцевий інтерес.

5. Визначені бюджетні механізми, такі як:

– Податки – механізм фінансування місцевого соціально-економічного розвитку за рахунок доходів бюджету ОТГ. Відповідно до Бюджетного кодексу ОТГ вони отримують 60% податку на доходи фізичних осіб, , а також інші доходи: акциз (5%), податок на майно, єдиний податок, збір за паркування, туристичний збір. , платіжний збір Адміністративні послуги, 25% екологічного податку, 50% лісових ресурсів і плата за водокористування, 25% плати за користування надрами (без нафти, природного газу, газового конденсату). ліцензії і збори за державну реєстрацію, адміністративні стягнення і штрафи і тощо.

- Продаж комунального майна - механізм, що передбачає передачу права власності на комунальне майно. Під механізмами фінансування розуміють певну комбінацію накопичення фінансових ресурсів, методів розподілу і використання інструментів. У практиці місцевого розвитку використовується багато різних механізмів фінансування. Деякі з них є універсальними, тобто їх можна використовувати для вирішення широкого кола соціально-економічних проблем у багатьох країнах, а деякі є особливими, тобто їх можна використовувати лише для вирішення конкретних проблем. Чи фінансує на міському рівні за рахунок спожитих ресурсів? У розвинених країнах цей механізм використовується досить обмежено, оскільки усвідомлюють повноту такого способу забезпечення

доходів бюджету. З іншого боку, більшість невикористовуваної земельної нерухомості в Україні перебуває у комунальній власності.

- Оренда комунального майна – це можливість територіальних громад передавати майно громади у оренди. Майном у цьому випадку може виступати будь-який об'єкт, але найчастіше – це земельні ділянки.

Державні цільові програми – це механізм залучення коштів із центрального бюджету для вирішення проблем певної галузі чи території, які визнані на загальнодержавному рівні пріоритетними і мають системний характер, тобто перешкоджають сталому соціально-економічному розвитку країни або принаймні кілька територіальних одиниць. Підхід більше відповідає національним програмам галузевого та територіального розвитку). Спільно з центральним урядом органи місцевого самоврядування можуть ініціювати та спільно реалізовувати такі програми шляхом залучення додаткових коштів із центрального бюджету для вирішення ключових місцевих питань.

6. Роль інвестиційних, гранто-кредитних механізмів, де основний акцент органів місцевого самоврядування має бути на його позиції щодо інвесторів, що дозволить їм зробити вибір на користь конкретної місцевої громади. Особливу увагу слід звернути на необхідність управлінського впливу на органи управління громади з метою згладжування негативних факторів, що впливають на інвестиційний потенціал, та перетворення його на сприятливі можливості для реалізації потенціалу. Викладене дає підставу для розгляду інвестиційного потенціалу місцевої громади в контексті ресурсно-інституційного підходу, тобто як сукупності факторів місцевої громади і, які можуть бути задоволені зусиллями місцевої влади для ефективного управління її інвестиційними потребами. На жаль, за сучасних умов формування доходів бюджету та міжбюджетних відносин можливості використання коштів місцевого бюджету на інвестиційні цілі значно обмежені. Така ситуація вимагає активізації зусиль керівництва місцевого самоврядування щодо залучення внутрішніх інвестиційних резервів, а також

створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій для вирішення проблем соціально-економічного розвитку громад. Продовження досліджень у цьому напрямку матиме велике практичне значення. Вимогою сучасних реалій є розробка ефективного механізму управління інвестиційними можливостями в регіоні, який має визначати пріоритетні напрями інвестування з урахуванням економічних особливостей регіону чи окремої громади з урахуванням раціонального розподілу ресурсів. . інвестиційні ресурси.

7. Розглянуто модель фінансової спроможності, тобто модель бюджетної децентралізації, яка є найефективнішим способом забезпечення всіх аспектів спроможності громад щодо подальшого розвитку своєї фінансової автономії. «Фінансова спроможність для соціально-економічного розвитку просторової системи» визначається як поєднання задоволення фінансового потенціалу освіти, ефективності використання фінансових ресурсів, здатності самостійно забезпечити соціально-економічний розвиток. Таким чином, фінансова спроможність адміністративного утворення (або муніципалітету) забезпечити достатні фінансові ресурси для розробки ефективної структури їх джерел, а також їх якісного розподілу і ефективного використання для подолання дестабілізуючих факторів для досягнення стабільності. Соціально-економічний розвиток у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Проте, звертаючи увагу на різні підходи та думки щодо тлумачення категорії «фінансові ресурси територіальної громади», до неї входять: для забезпечення соціально-економічного розвитку території суб'єктів господарювання - фінансових установ, а також фінансових ресурсів, залучених з-за кордону. Крім цієї категорії, тлумачення поняття «фінансова спроможність» може включати також тлумачення фінансових резервів, які разом із фінансовими ресурсами територіальної громади становлять її фінансовий потенціал.

8. Визначена проблема децентралізації, яка досягнута у вигляді нестабільності принципу демократичного централізму в державному управлінні в умовах соціально орієнтованої економіки, впровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку, реорганізації економіки, орієнтації на європейські стандарти розвитку і життя практично налагоджено. Перевага децентралізації бюджету полягає в тому, що вона сприяє збільшенню фінансового потенціалу місцевих громад, регіонів, інвестицій, підприємництва, що в кінцевому підсумку забезпечить економічне зростання окремих галузей. Передача повноважень та ресурсів для їх реалізації на місцях може забезпечити більш ефективне виконання державних функцій, покращити міжбюджетні відносини, належний контроль за бюджетним процесом, рухом коштів, підвищити громадську активність та підзвітність громаді, краще задовольнити її потреби. основи делегованих державних послуг. Система фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування є інструментом регулювання соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Обґрунтованість та оптимальність процесу залучення власних надходжень до бюджетів територіальних громад впливає на спроможність органів головного рівня забезпечувати економічне зростання територій, надавати якісні державні послуги, здійснювати свої повноваження на належному рівні.

У сучасних умовах виникає необхідність посилення ролі органів місцевого самоврядування в комплексному розвитку адміністративних одиниць, підвищення рівня фінансової самостійності. Сьогодні в Україні створено конституційні основи місцевого самоврядування, ратифіковано основний міжнародний документ у сфері місцевого самоврядування (Європейська хартія), прийнято низку нормативно-правових актів, які створюють право-фінансові . Бази даних органів місцевого самоврядування. Разом з тим, чинне законодавство визначає, що головною метою місцевого самоврядування є забезпечення рівня життя та добробуту населення, а також робота для подальшого розвитку територіальної громади. Проте з моменту

проголошення незалежності України фінансова незалежність місцевих органів влади залишилася на рівні багатьох положень, закріплених у численних нормативно-правових актах. Через надмірну роздробленість і слабку фінансову базу народна влада не змогла реалізувати всі покладені на неї повноваження. Обсяг коштів недостатній для належного виконання функцій органів місцевого самоврядування, і очевидна невідповідність «справжньої ролі» призначення органів місцевого самоврядування. Необхідно знайти інструменти ефективного управління грошима, вивчення теоретичних і практичних аспектів механізму їх застосування. податок

9. Передбачено, що держава має використовувати систему, яка надає територіальним громадам міст обласного значення й унікальну можливість сприяти власному економічному розвитку. У минулому територіальні громади з значними економічними можливостями, які мали високі податкові надходження, мали мінімально необхідний для витрат, а ті, у яких власних надходжень було дуже мало, забезпечувалися незадовільними видатками, зараз ситуація зовсім інша. Вирівнювання між територіальними громадами ґрунтується не на видатках, а на доходах, лише за однією складовою - надходженням ПДФО на душу населення. Децентралізація бюджетної системи є неповною, але необхідні подальші реформи для підвищення якості послуг, що надаються громадянам, та підвищення ефективності бюджетних видатків. Чіткий розподіл обов'язків і функцій органів державної влади і органів місцевого самоврядування, а також надання коштів місцевим службам для покращення надання послуг населенню сприятиме підвищенню ефективності реформ бюджетної децентралізації в Україні.

Децентралізація функцій і повноважень була підтримана джерелами доходів, тобто наступним кроком реформ стала децентралізація бюджету. Так, відповідно до польського законодавства основними джерелами бюджетних надходжень Гміни є податок на нерухоме майно, сільськогосподарський податок, лісовий податок, податок на транспортні засоби, податок на доходи фізичних осіб, податок на спадщину, а також низку гербових, місцевих,

адміністративних та інших платежів. Крім того, дохід формується за рахунок доходів від податку на доходи фізичних осіб. Цільові субсидії, гранти без цільового призначення Специфікація коштів ЄС. До речі, 60% бюджету громади формується за рахунок власних надходжень, решта 40% – за рахунок дотацій з центрального бюджету (наприклад, на освіту, медицину). Реформи призвели до розмежування функцій між державою та місцевою владою, при цьому уряд відповідає за зовнішню політику країни, національну безпеку, розвиток тощо, а місцеве самоврядування надає якісні послуги населенню. Франція є прикладом потужної унітарної держави, яка має децентралізовану владу в організації місцевого самоврядування, досвід якої може представляти практичний інтерес для України. Відомо, що в 90-х роках минулого століття ця країна була централізованою державою, яка завдяки низці реформ (з 1982 р.), підтримуючи розвиток місцевого самоврядування, змогла децентралізувати владу, яка виконувала роль могутнього сприяння економічним ініціативам. Зміни, що відбулися в країні, призвели до збільшення можливостей надання якісних державних послуг через різні адміністративні рівні поділу влади та функцій. Сьогодні адміністративно-територіальний устрій Франції визначається п'ятьма одиницями територіальних одиниць: комуна (головна одиниця), кантон, район, департамент-район, тоді як кантон і район не мають органів управління, а комуни, департаменти-райони мають. Органи місцевого самоврядування і є територіальною основою самоврядних територіальних угруповань. Територіальною основою діяльності органів місцевого самоврядування на чолі з досконалими вважаються регіони, які є гарантами реалізації національних інтересів в адміністративному управлінні державними установами в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кучеренко І. М. Юридичні особи приватного права : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. с. 328.
2. Чигир В. Ф. Физические и юридические лица как субъекты гражданского права. Москва, Мн.: Амалфея, 2000. с. 87.
3. Кузнецова Н. С. Концептуальні засади інституту юридичної особи в новому цивільному законодавстві. Матер. VIII регіональної наук.-практ. конф. «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні». Л., 2002. С. 215 - 216.
4. Красько І. Некоторые проблемы теории юридических лиц и их прикладное значение (классификация, корпоративные права, ответственность участников). *Предпринимательство, хозяйство и право*. 1998. № 10. С. 3 - 7.
5. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. С. 13 - 14.
6. Борисова В. І. До проблеми участі публічних юридичних осіб в цивільних правовідносинах Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Трансформація відносин в Україні: організаційно-правові та економічні проблеми». О. : ОНУ МОНУ ; Астропринт, 2003. С. 7 - 8.
7. Винар Л. В. Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Львів, 2006. С. 4.
8. Стеблівський Ю. Перспектива судового прецеденту в Україні залишається невизначеною. *Юридичний вісник України*. 2009. С. 17-23.
9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 25.05. 1997 р. № 280/97-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
10. Ткачук А., Дацишин М. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або чому брак грошей не є первинною проблемою громади? (навчальний модуль). Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 152 с.

11. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку. Навчальний посібник. Авт. кол. : В. Мамонова, Н. Балдич, Н. Гринчук, Л. Чорній, К. Рубановський, М. Борода. Київ : Центр громадської експертизи. Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2013. 176 с.
12. Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади. За заг. ред. доктора наук з держ. упр., професора, Заслуженого юриста України В.М. Олуйко. Київ : Ваіте, 2017. 432 с.
13. Козарезенко Л. В. Фонд цільового капіталу як альтернатива бюджетного фінансування розвитку людського потенціалу. *Економічний вісник університету*. 2014. Вип. 22 (1). с. 218 - 225.
14. Основи грантрайтингу та управління проектами в публічній сфері: метод. рек. для органів влади та недерж. орг.-цій. Авт. кол. : В. В. Белявцева, А. І. Гнатенко, О. С. Зінченко та ін.; за заг. ред. О. В. Кулініча. Харків : Золоті сторінки, 2017. 149 с.
15. Вахович І. М., Камінська І. М. Фінансова спроможність регіону: діагностика та механізми забезпечення. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2008. 298 с.
16. Михайлів Г. Фінансова спроможність соціально-економічного розвитку регіональних суспільних систем. *Економічний аналіз*. 2010. № 7. С. 97-99.
17. Фінансова децентралізація в дії. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. 25.05.2016. URL: <http://www.minregion.gov.ua/decentralization/presentation/finansova-detsentralizatsiya-v-diyi> (Дата звернення 15.11.2021 р.).
18. Пелехатий А. О. Фінансова незалежність бюджетів об'єднаних територіальних громад: основні проблеми та шляхи їх подолання. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. НАН України. ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАНУ» ; редкол.: В. С. Кравців (відп.ред.). Львів, 2016. Вип. 4 (120). с. 126 – 130.
19. Аналіз використання бюджетних коштів по місцевих бюджетах Закарпатської області (Загальний фонд). Офіційний веб-сайт Обласної

- державної адміністрації Закарпатської області. URL: <http://www.carpathia.gov.ua/ua/524.htm> (Дата звернення 13.11.2021 р.).
20. Батажок С.Г. Доходи місцевих бюджетів як основа фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 2. С. 86—91.
21. Василенко Д. Бюджетна децентралізація як спосіб реалізації бюджетної політики. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015> (Дата звернення 16.11.2021 р.).
22. Вибори у Баранинській ОТГ: стали відомі переможці. URL: <https://www.0312.ua/news/1843330> (Дата звернення 16.11.2021 р.).
23. Возняк Г. Особливості міжбюджетних відносин в контексті досягнення фінансової спроможності територіальної громад. *Світ фінансів. Державні і місцеві фінанси*. 2017. №2 (51). С. 17–28.
24. Ганзицька Т. С., Козін В. В. Місцеві бюджети в контексті фінансової децентралізації. *Науковий вісник Херсонського національного університету. Юридичні науки*. 2017. Вип. 1. С. 22 – 26.
25. Державна казначейська служба України. Звітність про виконання бюджетів. Офіційний сайт. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477> (Дата звернення 16.11.2021 р.).
26. Децентралізація влади в Україні: не то решение не той проблемы. URL: <http://argumentua.com/stati/detsentraliz> (Дата звернення 16.11.2021 р.).
27. Децентралізація в Україні: досягнення, надії та побоювання. URL: http://www.international-alert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_UK_2017.pdf (Дата звернення 17.11.2021 р.).
28. Децентралізація місцевих бюджетів 159 об'єднаних територіальних громад. URL: http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/04/Decentr_297x210_April-2017.pdf (Дата звернення 16.11.2021 р.).
29. Децентралізація: результати, виклики та перспективи URL: <http://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-rezulbtati-vikliki-i-perspektivi> (Дата звернення 16.11.2021 р.).

30. Довідка про стан виконання місцевих бюджетів Закарпатської області за 2013 – 2017 рр. Офіційний веб-сайт Обласної адміністрації Закарпатської області. URL: <http://www.carpathia.gov.ua/ua/524.htm> (Дата звернення 18.11.2021 р.).
31. Дюг Ю. В Ужгороді з'ясовували чому закарпатські ОТГ демонструють непрозорість роботи. URL: <https://www.kolona.net/v-uzhgorodi-zyasovuvali-chomu-zakarpatski-otg-demonstruyut-neprozorist-roboti/> (Дата звернення 18.11.2021 р.).
32. Європейська хартія про місцеве самоврядування, ратифікована Законом України № 52/97 – ВР від 15.07.97. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (Дата звернення 18.11.2021 р.).
33. Жувагіна І. О., Філіпішина Л. М. Аналіз реалізації бюджетної децентралізації в контексті соціально-економічного розвитку країни. *Молодий вчений*. 2017 № 4.4 (44.4). С. 35 – 39.
34. Калачова Г. Бюджетна децентралізація: життя або смерть великих і малих міст. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/11/17/611463/> (Дата звернення 19.11.2021 р.).
35. Казюк Я. Зміцнення фінансової спроможності громад: власні ресурси та державна фінансова підтримка місцевого і регіонального розвитку. URL: <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/FinancialCapacity-of-Communities-UKR.pdf> (Дата звернення 18.11.2021 р.).
36. Казюк Я. Лідери ОТГ та що є визначальним критерієм для сталого розвитку громад. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/5981> (Дата звернення 18.11.2021 р.).
37. Капсамун І. Чому громади не об'єднуються. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobysci/chomu-gromady-ne-obyednuuyutsya> (Дата звернення 18.11.2021 р.).
38. Корець Н.В. Бюджетна децентралізація в Україні: результати реформи та пріоритети розвитку. *Економіка. Стратегії розвитку*. 2017 №2 (43). С. 87 – 88.

39. Маркович Г. Особливості місцевих бюджетів на 2018 рік. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/7794> (Дата звернення 19.11.2021 р.).
40. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 січня 2018 року (за грудень 2017 року). Офіційний веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: http://decentralization.gov.ua/monitoring2018_01_ua#main-info (Дата звернення 20.11.2021 р.).
41. Офіційний сайт Асоціації міст України. URL: <https://www.auc.org.ua/> (Дата звернення 20.11.2021 р.).
42. Офіційний сайт Вільховецької об'єднаної територіальної громади. URL: <http://vilhovecka.gromada.org.ua/> (Дата звернення 20.11.2021 р.).
43. Офіційний сайт Тячівської громади. URL: <https://gromada.info/gromada/tyachivska/#3045> (Дата звернення 20.11.2021 р.).
44. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28 грудня 2014 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/914-19> (Дата звернення 21.11.2021 р.).
45. Новая европейская стратегия «Европа 2020». URL: <http://eulaw.ru/content/30>. (Дата звернення 21.11.2021 р.).
46. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года. Цель 9. Создание стойкой инфраструктуры, содействие всеохватывающей и устойчивой индустриализации и инновациям. URL: http://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/wp-content/uploads/sites/5/2015/08/Overview_Sustainable_Development_Summit.pdf. (Дата звернення 21.11.2021 р.).
47. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів: Закон України № 1923-VIII

від 14.03.2017. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/1923-19>. (Дата звернення 21.11.2021 р.).

48. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності : Закон України від 02 червня 2016 р. № 1405-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2016, № 28, Ст. 533

49. Цоклан В. Система джерел конституційного права в контексті розвитку вітчизняного конституціоналізму: конституціоналізму: тенденції та перспективи. *Публічне право*. 2017. № 3. С. 20 – 22.

50. Ярмиш О. Н., Серьогін В. О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : навч. посіб. За заг. ред. Ю.М. Тодики. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2012. 675 с.

51. Міронова Л. О. Зарубіжний досвід нормативно-правового забезпечення організації фінансів місцевих органів влади. *Вісник ДДФА*. Серія: Економічні науки. 2016. №2. С. 78 – 79.

52. Біленчук П. Д., Кравченко В. В., Підмогильний М. В. Місьцеве самоврядування в Україні (муніципальне право): Навчальний посібник. Київ : Атака, 2000. 287 с.

53. Бабенко К. Адміністративна реформа як невід'ємна складова процесу реалізації Конституції України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2008. № 1. С. 41 – 51.

54. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Кол. Монографія. В.О. Антонечко, М.О. Баймуратов, О.В. Батанов та ін.; За ред.: В.В. Кравченка, М.О. Баймуратова, О.В. Батанова. Київ : Атіка, 2017. 864 с.

55. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (Дата звернення 21.11.2021 р.).

56. Авер'янов В. Б. Структурно-функціональна характеристика апарату державного управління : *Державне управління: теорія і практика*. Київ, 2018. С. 149-150.
57. Наконечний В. В. Основні світові моделі місцевого самоврядування: порівняльний аналіз. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 1. С. 283 – 289.
58. Юридична енциклопедія: В 6 т. : Т. 1 : А-Г. Національна академія наук України. Ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 2018. 672 с.
59. Ярмиш О.Н., Серьогін В.О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : навч. посіб. За заг. ред. Ю.М. Тодики. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2012. 672 с.
60. Офіційний сайт Асоціація міст України та громад. URL: <http://www.auc.org.ua>. (Дата звернення 21.11.2021 р.).
61. Офіційний сайт Агенції регіонального розвитку та європейської інтеграції. URL: <http://www.ardei.lviv.ua/index.html>. (Дата звернення 21.11.2021 р.).
62. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (Дата звернення 21.11.2021 р.).
63. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (Дата звернення 22.11.2021 р.).
64. Офіційний сайт Євро Регіон Україна (Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень). URL: <http://www.eru.org.ua>. (Дата звернення 21.11.2021 р.).
65. Офіційний сайт Інституту Реформ. URL: <http://www.ir.org.ua>. (Дата звернення 21.11.2021 р.).
66. Офіційний сайт Інституту Схід-Захід. URL: <http://ewi.org.ua>. (Дата звернення 22.11.2021 р.).

67. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: монографія. За заг. ред. В. Ф. Погорілка. Київ: Концерн «Видавничий дім «ІнЮре», 2003. 356 с.
68. Беззубко Л. В., Скопець О. В. Про деякі механізми взаємодії членів громади з органами місцевого самоврядування. *Менеджер*. 2007. №1(39). С. 76 - 81.
69. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки: навч. посіб. Київ : Вид-во «Знання», 2007. 214 с.
70. Карпінський Б. А., Герасименко О. В. Збалансованість фінансової системи території як один з чинників сталого розвитку. *Фінанси України*. 2015. С. 80 - 88.
71. Козак Я. Більша частина бюджетів об'єднаних громад перевиконали річні планові показники. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/7771> (Дата звернення 22.11.2021 р.).
72. Маркович Г. Особливості формування бюджетів об'єднаних територіальних громад. URL: http://galinfo.com.ua/articles/v_chomu_polyagayut_osoblyvosti_formuvannya_byudzhativ_otg_249352.html (Дата звернення 22.11.2021 р.).
73. Наталенко Н.В. Фінанси та бюджет об'єднаної громади (навчальний модуль). Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 72 с.
74. Ніколенко В. Ю., Свешніков С. М., Юрченко В. В., Крижановський В. І. Місцеві бюджети як чинник стабільності розвитку регіонів: навчальний посібник. Київ, 2016. 41 с.
75. Грушевський М. С. Історія України – Руси. в 11 томах. Київ: Наукова думка, 1991–1998. Том 5. 233 с.
76. Барановська Т. М., Остапенко О. Г. Територіальні громади як первинний суб'єкт місцевого самоврядування та реалізації муніципальної політики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=909> (Дата звернення 22.11.2021 р.).

77. Донченко К. Сценарії децентралізації. Що очікує ОТГ після 2020 року. URL: <https://biz.censor.net.ua/resonance/3074295> (Дата звернення 23.11.2021 р.).
78. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1519> (Дата звернення 23.11.2021 р.).
79. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 червня 2019 р. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (Дата звернення 23.11.2021 р.).
80. Негода В. А. Нова державна регіональна політика в Україні — шлях до успіху. *Державне управління*. 2017. Випуск 293. Том 305. С. 81 - 86.
81. Негода В. Децентралізація — основа формування ефективної системи управління та місцевого розвитку. *Стратегія розвитку*. 2017. № 4. С. 3 - 9.
82. Луніна І. О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. *Економіка України*. 2014. № 11. С. 61–75.
83. Філіпенко Т. В., Репін М. С. Вплив фінансової децентралізації на формування спроможних територіальних громад в Україні. *Право та державне управління*. 2020. №4. С. 307-312.
84. Сало Т. В. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 35. С. 324–330.
85. Волохова І. С. Податкова децентралізація та методологія визначення її ступеня. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 3(2). С. 144–150.
86. Гавриленко А. С. Моделювання оптимальної структури доходів місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 8. С. 162–165.
87. Бондаренко А. І. Вплив держави на формування місцевих бюджетів у країнах Європи. URL: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Trdu/2010_4/dok/2/13.pdf. 11 (Дата звернення 25.11.2021).

88. Звіти Державної казначейської служби України про виконання Державного бюджету України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477> (Дата звернення 25.11.2021).
89. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/how/2456-17> (Дата звернення 25.11.2021).
90. Кваша Т. К. Фіскальна децентралізація: моделі її впливу на економічний розвиток. *Технологический аудит и резервы производства*. 2015. № 5. С. 70–74.